

1.6.

0

Ο Ρ Κ Ο Σ

ΠΟΙΗΜΑ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΑΡΚΟΥΡΑ.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ,

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Η ΚΕΡΚΥΡΑ

1875.

124168

Ο
ΟΡΚΟΣ.

0
Ο Ρ Κ Ο Σ

ΠΟΙΗΜΑ

ΓΕΡΑΣΙΜΟΥ ΜΑΡΚΟΡΑ.

ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ,
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ Η ΚΕΡΚΥΡΑ

1875.

124168

Ο ΟΡΚΟΣ.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ.

Μές τὸ γοργὸ πλεύμενο, ποῦ τὰ νερά σου τρέχει,
Τώρα ποῦ ἡ ξάστερη βραδεὶά κάμμία πνοή δὲν ἔχει,
Νά ἔξερεις, θάλασσα καλή, μὲ πόση τρικυμία
Χτυπάει ψυχαῖς ἀδύναταις νύχτα τυφλὴ καὶ κρύα!

Γυροῦν τὰ γυναικόπαιδα στὰ αἱματωμένα μέρη,
Ὅπου ὁ Σταυρὸς νικήθηκε τοῦ Τούρκου ἀπὸ τ' ἀστέρι
Στὰ κακοῦρίζικα—γειὰ ἰδέες!—παρηγοριὰ δὲ δίνει
Μήτε οὐρανοῦ χαμόγελο, μήτε πελάου γαλήνη
Ἔχουν ἀκίνητα, στεγνά, ἔς ὅλη τὴ φύσι ξένα,
Στὴν ἄβυσσο τὸ ἀπελπισιᾶς τὰ μάτια βυθισμένα,
Καὶ, ὅαν ἀπάνου στ' ἄπειρο κ' ἔρμο στοιχειῷ θωροῦνε,
Τὴ μαύρη μοῖρα τους ἀργὰ λές καὶ ἔς αὐτὸ μετροῦνε.
Φοβάτ' ὁ ναύκληρος νὰ πῆ, πῶς αὔριο τὸ καράδι
Θ' ἀράξῃ στὴν πατρίδα τους. Κ' ἔχδον πατρίδα οἱ σκλάβοι!

Ἐλπίδα θεία, ποῦ ξέμακτρα, σὲ βάσανα, σὲ πόνους,
 Ἐκαμες πλάσματα ὡς αὐτὰ ν' ἀντισταθοῦν τρεῖς χρόνους,
 Γύρισε πάλε, ὦ γύρισε! Στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη
 Ἐλα, ἢ γυναῖκα νὰ σὲ ἰδῇ, τ' ἀνήλικο κ' ἢ κόρη,
 Ὡς, μ' ἓνα πράσινο κλαρὶ, ξανοίξανε μίᾳ ἡμέρᾳ
 Τῆς κιβωτῶς οἱ κάτοικοι τὴν ἄσπρη περιστέρα!
 Ἐλα! Στὸν ἴσκιό σου ἄς διαβοῦν τὸ νέο τῆς τύχης ἔμμμα,
 Ψηλά, ψηλά κυττάζοντας μὲ θαρρόμεμένο βλέμμα
 Βάλε τὸ χέρι σου γλυκὰ στὰ πονεμένα στήθια,
 Ποῦ δὲ γυρεύουνε τῆς γῆς ἢ τ' οὐρανοῦ βοήθεια,
 Καὶ ἀπὸ τὸν κόρφο τῆς μητρὸς μὲς τοῦ παιδιοῦ τὸ στόμα,
 Ἐλπίδα θεία, τὸ γάλα σου κάμε νὰ τρέξῃ ἀκόμα!

Ἐκεῖ, σὲ τόση ἀναισθησιᾷ, ποῦ τοῦ θανάτου μοιάζει,
 Μία κόρη μόνη ἀντίπερα μ' ἀνησυχία κυττάζει
 Τοῦ μάκρου τὸ κατάστρωμα γοργὰ συχρομετράει,
 Ἀναστενάζει, κάθεται, καὶ πάλε ὀρθὴ πηδάει
 «Γιατὶ, Χριστέ μου! — τὴν ἀκοῦς καὶ κλαίοντας μωρημορίζει—
 Μὲ τὰ φτερά τοῦ πόθου μου τὸ πλοῖο δὲν ἀρμενίζει;»
 Θωρῶντας τέτοια ταραχὴ, φαντάζεσαι ποῦ ἡ μαύρη
 Στὰ κρητικά της χώματα μάννα ἢ πατέρα θαῶρη
 — Δύστυχο τέκνο τῆς ἐρμιᾶς! — πρὶν φύγῃ ἐκεῖθε πέρα,
 Τῆς εἶχε ἀρπάξει ὁ Θάνατος καὶ μάννα καὶ πατέρα
 Τοῦτος ἀτρόμητα, τυφλὰ, ἔς ἐχθροῦ μεγάλο πλῆθος
 Ὡσὰν τὰ βόλια ἐχύθηκε, ποῦ τ' ἀνοιξαν τὸ στήθος
 Ἐνα φεγγάρι μεταβιάς δυνήθη νὰ ὑπομείνῃ
 Τοῦ χωρισμοῦ του τὸν καῦμό, κ' ἐπῆε στὸν Ἄδη ἐκείνη.

Ἀκουά! καὶ ποιὸς θὰ σὲ δεχτῆ, καὶ ποιὸς θὰ σ' ἀγκαλιάσῃ,
 Στὰ γονικά σου φτάνοντας, διπλόρφανο κοράσι;
 Ὁ νέος, ποῦ φλόγα σ' ἀναψε μὲς τὴν καρδιά μεγάλη,
 Ἐβγήκε τάχα ζωντανὸς ἀπὸ τὴν ἄγρια πάλῃ;
 ὦ! φανερόνεις ξάστερα, καὶ μὲ κλεισμένο στόμα,
 Πῶς τέτοια ἐλπίδα στὴ ζωὴ σφιχτὰ σὲ δίνει ἀκόμα!
 Τί βλάβει ἀνίσως καὶ ποτὲ γιὰ τ' ἄξιο παλληκάρι
 Κάμμία ν' ἀκούσῃς εἶδησι δὲν ἔλαβες τὴ χάρι;
 Βουβὴ μινύτρα συφορᾶς εἶναι τοῦ κάκου ἢ Φήμη,
 Ὅσαις φοραῖς τὰ λόγια του σοῦ ἀντιλαλοῦν στὴ μνήμη.
 «Μὴν, Εὐδοκία μου, φοβηθῆς—τὴν ὥρα ποῦ τὰ ξένα
 Σ' ἀκαρτεροῦσαν, ἔλεγε—μὴ φοβηθῆς γιὰ μένα!
 Ἐδῶ, βαθυὰ στὸ στήθος μου, ποῦ τώρα, ἐνῶ σπαράζει,
 Θρησκεία, Πατρίδα κ' Ἐρωτας κάθε του χτύπο ἀγιάζει,
 Δὲς κ' ἓνα κάποιο ἀσθάνομαι Πνεῦμα κρυφὸ τοῦ Ὑψίστου
 Ὅπου μοῦ στέρνει ἀπὸ ψηλὰ τὸν ἦχο τῆς φωνῆς του,
 Καὶ λέει, καθὼς, ἀγάπη μου, σὲ ξεκινᾶ γιὰ πέρα,
 Πῶς ἔχω πάλε νὰ σὲ ἰδῶ, πῶς θὰ μὲ ἰδῆς μία ἡμέρα.
 Ἄν σὲ θωρᾶω περίλυπος, ἀνίσως κλαίω καὶ βρέχω
 Μὲ δάκρυα τοῦτο τὸ φιλλί, φόβους ἐγὼ δὲν ἔχω.
 Θλιμμένα, ἰδὲς, τὰ βλέμματα στὸ φῶς τοῦ ἡλίου γυρνοῦνε,
 Ἐνῶ ἢ στερναῖς ἀχτῖνες του τὸν κόσμο χαιρετοῦνε,
 Δίχως ἀνθρώπου λογισμὸς τρόμου ὑποψία νὰ βάλῃ
 Πῶς αὔριο τ' ἄστρο τῆς ζωῆς δὲ θὰ νὰ φέξῃ πάλι.
 Ἐχε καὶ σὺ τὸ θάρρος μου! Μὴν, Εὐδοκία, θελήσῃς
 Μὲ τέτοια μαύρη ἀπελπισιὰ νὰ φύγῃς, νὰ μ' ἀφήσῃς!
 Τὸ Πνεῦμα, ποῦ κατάκαρδα προφητικὰ μοῦ κραίνει,
 Σοῦ τάξει πῶς θὰ μείνωμε γιὰ λίγο χωρισμένοι.
 Θὲ νὰ γυρίσῃς θὰ σὲ ἰδῶ τὸ λέω καὶ θ' ἀληθῆψῃ
 Ναί σοῦ τ' ὀρκίζομαι ἄς τὸ φῶς, ποῦ πάει νὰ βασιλέψῃ!»

Τὰ μαῦρα μάτια, 'π' ἀστραφταν, ἡ κόμη, 'πού τ' ἀέρι
 Στὸ μέτωπό του ἀνάδευε, τ' ἀσηκωμένο χέρι,
 Ὁ ἥλιος, 'πού τὴν ὄμορφη θωριά του ἀχτινοβόλα,
 Τὰ μοσχολίβανα τῆς γῆς, ἡ ὥρα, ὁ τόπος, ὅλα
 Τὸ' νοῦ τῆς κόρης ἔφεραν νὰ κρίνῃ 'πῶς ἀλήθεια
 Φώτισι θεία καταίδηκε στ' ἀγαπημένα στήθια.
 Πιστεύοντάς το, πάει μακρυνά, καὶ μὲ τὴν ἴδια πίστι,
 Ὅπου σὲ χίλιας δοκιμαῖς ποτὲ δὲν ἐκλονίστη,
 Πάλε τοῦ μαύρου της νησιοῦ τώρα τὸ κύμα σχίζει
 Ἄλλ' ἄχ! νὰ γύρη ἐπάντεχε καθὼς ἡ ἀθλία γυρίζει;
 Ἀπὸ τὴν ἔρμηξενιτεῖα ποτέ της δὲν ἐθώρα
 Μὲ τῆς ψυχῆς τὰ βλέμματα τοῦ γυρισμοῦ τὴν ὥρα,
 Δίχως ἐλεύθερη μαζῇ στὸ' νοῦ της νὰ προβάλλῃ
 Ἡ Κρήτη, 'πού τῆς ἀνοίγε τὴ μητρικὴν ἀγκάλη.
 Ὅνειρο θεῖο! Γοργότατα, ὅταν ἓνα χελιδόνι,
 Ἐκεῖ χαϊρότου τὰ φτερὰ τῆς φαντασίας ν' ἀπλώνῃ
 Ἀπὸ μίαν ἄκρη τοῦ νησιοῦ στὴν ἄλλην ἄκρη πέρα
 Νὰ πνέῃ μὲ δεῖψα λαίμαργη τὸν καθαρὸν ἀέρα,
 Ὅπου τῆς μάχης ἢ κραυγαῖς εἶχαν σβυστεῖ, καὶ, ὡς πρῶτα,
 Μίαν αὔρα δὲν ἐμόλευαν τ' Ἀγαρηνοῦ τὰ χνότα.
 Καὶ ποῖος, καὶ ποῖος τὴν ἔκαμε νὰ ῥοβολήσῃ κάτου
 Ἀπ' τὸ χρυσό της ὄνειρο στὴ νύχτα τοῦ θανάτου;
 Χαρᾶς ἀπάντεχη φωνή, τρομαχτικὰ συρμένη
 Ἀπὸ τὴ μαύρη Κόλασι, λὲς κ' εἶπε στὴ θλιμμένη—
 «Ἐπесе ἡ Κρήτη! μὲ τὸ' νοῦ πλατυὰ μὴν ἀρμενίσῃς
 Ἐκεῖθε σκλάβα ἐμίσεψες καὶ σκλάβα θὰ γυρίσῃς!»
 Ὅταν τὸ πουλάκι, 'πού μὲ μιᾶς θανατεροῦ μολύδι
 Τὴν ἀπλωτὴ φτεροῦγα του σκληρὰ κατασυντρίβει,
 Κερρανωμένη στὰ ψηλά κ' ἡ ἐλεύθερη ψυχὴ της
 Ἐπесе ξάφνου, ἀκούοντας τὴ σφοδρὰ τῆς Κρήτης.

Τότες, ἀχνή στὸ πρόσωπο, μὲ θαμπωμένο μάτι,
 Δίχως λαλιὰ, κατάκοιτη ἔς ἓνα φτωχὸ κρεββάτι,
 Πολλοὶ τὴν εἶδαν, καὶ κἀνεὶς νὰ ἴπῃ δὲν ἐτολμοῦσε
 Ἐπὶ πῶς ἦταν ἄψυχο κορμὶ, πῶς ἢ καυμένη ἐξοῦσε.
 Ὁ Χάρος, ποῦ, διαβαίνοντας κάμπους, βουνὰ καὶ δάση,
 Πλήθος λουλούδια κρητικὰ τρεῖς χρόνους εἶχε μᾶσει,
 Τὴν ἐπαράστεκε, ὁ σκληρὸς, μ' ἐπιθύμια μεγάλη
 Στὸ νεκρικὸ στεφάνι του τέτοια μουσικὰ νὰ βάλῃ.
 Πλὴν ἄλλο ἢ τύχη θέλησε, καὶ πάλε μ' ἓνα δάκρυ
 Ἐγλυκοχάραξ' ἢ ζωὴ στ' ὠραίου ματιοῦ τὴν ἄκρη
 Μὲ στεναγμοὺς πρωτάνοιξαν τὰ πικραμένα χεῖλη,
 Ὅπου τὸ ῥόδο ἐφύτρωνε κ' ἐσβυότουν τὸ γιοφύλλι,
 Καὶ, καθὼς ἔπεφτε τὸ φῶς ἀπὸ μία ῥάχη ὀπίσω,
 Εἶπε βραχνὰ ἢ πολύπαθη «Μ' ἀκαρτερεῖ — θὰ ζήσω!»
 Ξένη ἀπὸ τότες μέριμνα στὸ νοῦ της δὲ χωράει
 Νὰ ἰδῇ γυρεύει μοναχὰ τ' ἀγῶρι ἢ ἀγαπάει,
 Ὅπου τῆς εἶναι, ὡς ἔχασε κάθε της ἄλλη ἐλπίδα,
 Μάνα, πατέρας, ἀδελφὸς, ὀλόκληρη πατρίδα.

Πλέει τὸ καρὰβι ἀδιάκοπα, κ' ἡ Πούλια ὡστόσο δείχτει,
 Στὸν οὐρανὸ ἀρμενίζοντας, πῶς εἶναι μεσανύχτι.
 Ὅλα σιγοῦν—Στὴ θάλασσα γλυκοκοιμοῦντ' οἱ ἀνέμοι,
 Καὶ κάθε ἀστέρη, ποῦ ψηλὰ φεγγοβολάει καὶ τρέμει,
 Φαίνεται ἄγγελου σπλαχνικοῦ προσηλωμένο βλέμμα
 Στὸν κόσμον, ποῦ ποτίζεται πάντα μὲ δάκρυα κ' αἷμα.

Κάποιο, στὰ βάρη τῆς νυχτὸς, Πνεῦμα καλὸ καὶ θεῖο
 Μ' ἐλεημοσύνη θὰ γυρε τὰ μάτια καὶ στὸ πλοῖο,

* Αν ένα κούρασμα γλυκό κ' ἔπνος ἀγάλια ἐχύθη.
 Σὲ τόσα ἐκεῖ, 'ποῦ λάχτιζαν, ἀπελπισμένα στηθή.
 *Ολοι κοιμοῦνται μοναχὰ δὲν εἶναι σφαλισμένα
 Δύο μάτια οὐρανογάλαζα, δύο μάτια ἐρωτημένα.
 *Ο στοχασμὸς, 'ποῦ 'γλήγορα θ' ἀράξῃ στ' ἀκρογιάλι,
 *Οπου φαντάζεται νὰ ἰδῇ τὸν ἀκριβότης πάλι,
 *Ὡς ἔχει χρεῖα, τῆς Εὐδοκίᾳς ἀνάσσει δὲ δίνει,
 Μῆτε νὰ κλείσῃ βλέφαρο καθόλου τὴν ἀφίνει
 Πλὴν στὸν ἀγῶνα, 'ποῦ ξυπνὴ τὴν ἐβαστοῦσε ἀκόμα,
 Τὸ τρυφερό της ἔπεσε παραδαρμένο σῶμα,
 Κ' ἐκεῖ 'ποῦ ἡ μύρρη καταγῆς ἀκίνητη ἀπομένει,
 Στὴ χλόη θαρρῆεῖ τοῦ τόπου της 'πὼς εἶναι πλαγασμένη.
 * Αν στὸ ροδάτο μάγουλο σιγὰ σιγὰ τ' ἀέρι
 Μίαν ἀκρὴ ἀπὸ τὰ ξέπλεκα σγουρὰ μαλλιά της φέρη,
 Τ' ἀγαπημένου τὸ φιλὶ 'πὼς ἀγροικαίει παντέχει,
 Καὶ νέα σὲ κάθε φλέβα της γλυκάδα οὐράνια τρέχει.
 Θωράει λαγκάδια, καὶ βουνὰ, καὶ ξέφωτα, καὶ δάση,
 Τὴν ἐκκλησιά, τὸ σπίτι της, τὸ πατρικὸ ληροστάσι
 *Ο,τι ποθοῦσε ἀπὸ μακρὰ τρεῖς χρόνους, ἡ καῦμένη,
 *Ὡραία μορφὴ ὀλοφάνερη στὰ μάτια της λαβαίνει.
 *Ακούει πουλάκια, 'ποῦ λαλοῦν, μελίτσια, 'ποῦ βοῖζουν,
 Πλῆθος νερὰ, 'ποῦ ἀνάμεσα σταῖς πέτραις μουρμουρίζουν
 *Εδῶ τὸ κῦμα, 'ποῦ κουφὰ χτυπάει κατὰ ταῖς ξέrais,
 Τραγοῦδια ἐκεῖ, βελάσματα, κουδούνια καὶ φλογέrais.
 *Απάνου, κάτου, ὀλόγυρα, στὴ μέση ἀπὸ τ' ἀμπέλια
 *Ακούει τοῦ τρύγου ταῖς χαραῖς, τοῦ τρύγου ἀκούει τὰ γέλοια,
 Καὶ, μὲ τῆς κόρης τὸ' σκοπὸ, τ' ἀγώρου μὲ τὸ' στίχο,
 *Αμετρους ἤχους, 'πῶκαναν ἀρμονικὰ ἕναν ἤχο.
 *Ὡς κυματίζει ἀνάλαφρα στὸ φανταστὸ χορτάρι,
 Ξένην αἰσθάνεται ἡδονὴ κ' ἔπνο ἀρχινάει νὰ πάρη,

Μακρὰ, σβυμένη ἀκούοντας κάθε ἀρμονία τῆς Κρήτης,
 'Ποῦ τὴ ναννούριζε τερπνὰ, 'σὰ μάννα τὸ παιδί τῆς.

'Ω θεῖε τ' ἀνθρώπου Φύλακα, 'ποῦ χάμου ἀγάλι 'γάλι
 Στὰ γόνατά σου ἐδέχτηκες τὸ ἐπνόνυγρο κεφάλι,
 Ψάλλε μου σὺ τί ὄνειρατα 'ς ἐκεῖνο φτερουγιάζουν,
 Κ' εἶχομαι πάντα νὰ φυλάξ ψυχαῖς 'ποῦ νὰ σοῦ 'μοιάζουν!

Εἶναι τοῦ γάμου τῆς ἡ αὐγὴ. Πετιέται ἀπὸ τὴν κλίνη,
 Μὲ τὴ λαχτάρα τοῦ πουλιοῦ, 'ποῦ τὸ κλαρί του ἀφίνει,
 Πρώτη φορὰ γυρεύοντας, ὀλίγο ἐκεῖθε πέρα,
 Νὰ ἰσοζυγιάση τὸ κορμὶ στὸν ἀγνωστον ἀέρα.
 Φιλεῖ τ' ἀθῶα στροσιδία τῆς ὀλόγυρα κυττάζει
 Μ' ἀγγέλου ἀγάπη κάθε τι, καὶ κλαίει 'πὼς τ' ἀπαρηγάζει.
 Νὰ ξαναἰδῇ καὶ τ' ἀνθία τῆς, πρὶν στολιστῆ καὶ φύγη,
 Τ' ἀνθία 'ποῦ φύτευεν αὐτῇ, τὸ παραιβῆρι ἀνοίγει,
 Καὶ, πυρωμένα τοῦ φωτὸς ἀπὸ τὴ θείαν ἀχτίνα,
 Λέει 'πὼς γιὰ τέτοιο χωρισμὸ δακρύζουνε κ' ἐκεῖνα
 'Ὅπως γλυκὰ τὴ χαιρετοῦν, προτοῦ νὰ τὰ ὀρφανέμη,
 Μ' ὄση εὐωδία τὸν κόρφο τους ὁ Ἀπρίλις εἶχε θρέψει.

«Χαριτωμένα λούλουδα, μὴ σᾶς πικράνη— λέει—
 * Ἄν ἡ καρδιά μου, 'ποῦ γιὰ σᾶς τρέμει, πονεῖ καὶ κλαίει,
 Μηδὲ μὲ τόσα δάκρυα, μηδὲ μὲ τέτοια θλίψη
 Τὴν εὐτυχιά 'ποῦ αἰσθάνεται θὰ δυνηθῆ νὰ κρύψη.
 Τοῦ κάκου! ἀκράτητη χαρὰ, 'σὰ φλόγα θεῖα, μ' ἀνάφτει,
 Σπιθίζει ἀπὸ τὰ μάτια μου, στὸ μέτωπό μου ἀστράφτει,
 Καὶ δὲν τὴ σβύνει ὁ λογισμὸς, ὅπου 'ναι χρεῖα σὲ 'λίγω
 'Ὡμέ! καὶ τοὺς γονέους μου ν' ἀφήσω καὶ νὰ φύγω.
 Μὴν ἡ θλιμμένη σας θωριὰ γι' αὐτὸ μὲ κατακρίνη,
 'Αγαπητὰ τραντάφυλλα, παρθενικοὶ μου κρίνοι!
 Δίχως τ' ἀέρι καὶ τὸ φῶς, ἀνθεῖ ἀπὸ σᾶς κάνένα;
 'Αχ! εἶν' ὁ Μάνθος μου πνοὴ καὶ φῶς ἡλίου γιὰ μένα!

Ἄποψε — καλοθύμητη παραμονὴ τοῦ γάμου! —
 Ἐλεα, μὲ φορὴν δυνατὴν, στὴν ὑπνοφαντασίᾳ μου,
 Ὅπως ἡ τύχη μ' ἐξήριξε, φτωχὴ καὶ μαυροφόρα,
 Σὲ ἀκρογιαλαιᾶς ἀγνώρισταις, μακρὰν σὲ ξένη χώρα
 Καὶ στὴν ἠχώ, ποῦ μέσα μας, μὲ φόβους ἢ μ' ἐλπίδα,
 Ξυπνᾷε στὰ πέρατα τῆς γῆς ἡ ἀγαπητὴ Πατρίδα,
 Ἄκουα κ' ἐμούγγριζε βαθυὰ — δὲν τ' ἀστοχῶ ποτέ μου! —
 Βροντὴ μεγάλη, ἀδιάκοπη τρομαχτικοῦ πολέμου.
 Τὴν ἀγροικοῦσα — καὶ μὲ μιᾶς, τὸν τρόμο μου ν' ἀδξήσῃ,
 Λές κ' ἡσυχία κερῶσιμη τὴν εἶχε ἀκολουθήσει
 Καὶ φανταζόμενον ἴπως ἐγὼ ἔς ἔρμο, ἀναμμένο στρῶμα
 Τοῦ κάκου ἐγύρευα φωνὴ νὰ βγάλω ἀπὸ τὸ στόμα,
 Ὅπως τρεμε καὶ τ' ὄνομα τοῦ Μάνθου νὰ προσφέρῃ
 Στὸ ξυππασμένο, ἀκίνητο τῆς ἐξορίας μου ἀγέρι.

Χαῖρε, λαμπρότατε οὐρανέ, χαῖρε, τῆς Κρήτης αἶρα!
 Οἱ φόβοι τώρα ἐσθύστηκαν κ' ἡ ὄνειρεμένη λαῦρα.

Ἦ ἀκριβοπότιστα τῆς γῆς καμαρωμένα δῶρα,
 Ἄφῃστε ἀκέρηνα νὰ χαρῶ τὴν εὐτυχίᾳ μου τώρα!»

Ἡ μαύρη! μὲς τὸν ὕπνο της ἀχνὰ, ξεθωριασμένα
 Μόνον ἠμπόρειε μεταβιάς νὰ ἰδῇ τὰ περασμένα
 Ἐνῶ, μὲ χρώματα ζωῆς θωρώντας ν' ἀναβρύσῃ
 Ὅτι βαθυὰ ἡ καρδοῦλα της εἶχε ἀπὸ χρόνια ἐλπίζει,
 Τῆς ἐφαινότου, αἰσθητὴ μὴν ἔχοντας βοήθεια,
 Ἡ συφορὰ της ὄνειρο, τ' ὄνειρον ἢ πλάνη ἀλήθεια.
 Πάντα περιχαρῆ, ἀγκαλὰ καὶ κάθε τόσο ἀλλάζει,
 Ἐπὶ ἀπατηλὸ τῆς ὄραμα τὴν ὄψι παρουσιάζει
 Ὡς ἐνα γνέφι τῆς ἀγῆς, ὅπου στὰ οὐράνια μέρη,
 Ὅθε τὸ φῶς μᾶς ἔρχεται καὶ πνέει γλυκὰ τ' ἀέρι,
 Ἄπειρα σχήματα συχνὰ θωρεῖς καὶ περιγράφει,
 Σὲ κάθε σχῆμα δείχνοντας τὸ ἴδιον ἢ τὸ χρυσάφι.

*Νά! — φαίνεται της 'ποῦ, σεμνά 'σὰ νύφη ζολισμένη,
 Τ' ἀγαπημένο ἀγῶρι της ἐντροπαλή ἀναμένει
 Πλούσιαις ὥστόσο φορεσιαῖς, ἀγερικὰ μαγνάδια,
 Μαλαμματένια εἰδίσιματα, πολύτιμα πετράδια
 Θωραίει σὲ ξέναις καὶ δικαῖς, ὅπου τὴν παραστέκουν,
 'Ποῦ ζωντανὸ τριγύρω της ὠραῖο στεφάνι πλέκουν,
 Καὶ μὲ τὰ μάγια τοῦ χοροῦ συσμίγουν ἐπιτήδεια
 Νέαν ὠμορφιά στὰ κάλλη τους, νέα χάρι στὰ στολίδια
 'Ὡς πεταλοῦσαις, 'πῆ σιμὰ στὸν κρίνο παιγνιδίζουν,
 Κ' ἐνῷ μίαν αἰῶρα δλόγυρα πετῶντας δὲ συγχίζουν,
 Βλέπεις καὶ δείχνουν στὰ φτερά, μὲ τ' ἄκοπο παιγνίδι,
 Λευκὸ, γαλάζιο, πράσινο, κάθε βαφῆς πλουμίδι.
 Οὔτε τραγῆδι, οὔτε χορὸς τὴν Εὐδοκίαν ἐμποδαίει
 Μακρόθεν, ἀλλὰ ξάστερα στ' αὐτιά της ν' ἀγροικῆ
 'Απὸ γλυκὰ λαλούμενα μία τέτοια μελωδία,
 'Πῆ τῆς ἀφίνει τὴν ψυχὴ στοὺς ἄλλους ἤχους κρούα.
 «Ἐρχετ' ὁ Μάνθος, ἔρχεται!» Στὸ νῦ της λογαριάζει
 Τὰ χνάρια, ὅπῃ τὸ πόδι του 'ς ὄλο τὸ δρόμο ἀλλάζει
 «Θά 'ναι—στοχάζεται — κοντὰ στὸ πέρα μοναστήρι!
 Μὲς τ' ἀντικλάδι τῆ χωριῆ! στὴ βρύσι! στὸ γιοφύρι!
 Τὰ πρῶτα σπίτια ὀγλήγορα τῆς γειτονίᾳς διαβαίνει!
 Νάτος! ἐμπῆκε στὴν αὐλὴ· πετιέται καὶ ἀναιθαίνει!
 Σπαρνῆν τὰ φυλλοκάρδια τῆς· χάμου γυρνάει τὸ βλέμμα·
 Πυρομαχῆν τὰ μάγουλα καὶ ξεσταλάζουν αἶμα,
 'Αλλὰ τ' ἀγνό τῆς αἰσθημα τῆ πόθου ἢ ὀρμῆ νικαίει,
 Τὰ μάτια πάλε ἀπὸ τῆ γῆ σηκόνει — καὶ ξυπνάει.
 Εἶχαν ῥοδίσει τὰ νερά· καὶ, καθὼς ὅλα ἡ 'μέρα
 'Ἐκαμε τ' ἄστρα νὰ σβυστῆν ἀπάνου στὸν αἰθέρα,
 Σβυμένα, εὐθὺς ὀπῶφεξε τῆ λογισμῆ κ' ἡ ἀχτίνα,
 Τὰ ὀνειράτ' αὐτῆς ἔμειναν — ἄστρα οὐρανῆ κ' ἐκεῖνα.*

Ξυπνάει, καὶ, τόσα βλέποντας κουφάρια στρουμωμένα
 Χάμου νὰ κείτονται ὡς νεκρὰ, πῶς εἶναι λείε στὰ ξένα,
 Ὅπου, τρεῖς χρόνους μακρυνούς, κοντά της τὰ θωρῶσε,
 Καὶ ὅαν ἐξύπνιαε τὴν ἀγῆ, καὶ ὅαν κακονυχτῶσε.
 Μὲ φρίκη τὰ ματόφυλλα γοργὰ σφαλίζει πάλι,
 Στὰ δύο της χέρια κλίνοντας τὸ ἀγγελικὸ κεφάλι,
 Κ' ἐνῶ τῆ κάκου μέσα ἐκεῖ περιμαχάει νὰ κράξῃ
 Τὰ ὠραῖα χρυσᾶ φαντάσματα, πῶ ἔχαν μακρυνὰ πετάξει,
 Ἀκούει, μὲ λάχτισι χαρᾶς, τὸ κῦμα, πῶ βογγάει
 Στὸ καπνοκάραφο κοντὰ τὸ τριζιμο ἀγροικαίει,
 Ἦν τὰ πλευρὰ τοῦ κάνουνε, καθὼς μὲ βία κινιέται,
 Καὶ ξάφνου ὀλόρθη βρίσκεται, κατάπλωρα πετιέται.

ὦ! στὰ θεμέλια τ' οὐρανῆ τί κοκκινίζει; Ἄν ἦστε
 Τσ' αὐγῆς δροσάτα σύγνεφα, σύρτε ψηλὰ, καὶ ἀφήστε
 Νὰ πάῃ τὸ βλέμμα της ἐκεῖ πῶ τρέχει κ' ἡ ψυχὴ της!
 Δέσποινα θεῖα! δὲ φαίνονται ὅαν τὰ βουνὰ τῆς Κρήτης;
 Ποιὸ μάτι, βλέποντάς τηνε, θε' ν' ἀμφιδάλλῃ ἀκόμα;
 Γεῖα ἰδές! ἀχνίζει, καὶ μὲ μιᾶς ἓνα παρόμοιο χρῶμα
 Μὲ αὐτὸ πῶ φέγγει ἀπόπερα στὴν ὄψι της ἀπλόνει
 Τὰ χέρια ὀλάνοιχτα—γεῖα ἰδές—μ' ἀγάπη ἀνασηκόνει,
 Κ' ἐκεῖ πῶ συχνοτρέμουνε ὅα λυγερὸ καλάμι,
 Ἄες καὶ ἀγωνίζεται θερμὰ φτεροῦγαις νὰ τὰ κάμῃ.
 Θε' νὰ φωνάξῃ κατ' αὐταῖς ὅπῃ κοιμῶνται γέρνει
 Καὶ, δυνατὰ λεχάζοντας, κάμμια φωνῆ δὲ σέρνει
 Ἄλλ', ὡς ἡ φλόγα, πῶ συχνὰ κουφοδρομαίει, καὶ πέρα
 Μὲ ὀρμὴ πετιέται ἀκράτητη, ὅαν ἔβγῃ στὸν ἀέρα,
 Τρανῆ, γιομάτη, ξάστερη, στὰ ἐμπόδια πυρωμένη,
 Μὲ τῆς πατρίδας τ' ὄνομα ξάφνου ἢ λαλιά της βγαίνει.
 Παρόμοιος ἤχος μία φορὰ τὸν Ἄδη θὰ ταράξῃ,
 Ὡς τ' Ἀρχαγγέλου ἢ σάλπιγγα τοὺς πεθαμμένους κράξῃ,

Καὶ ἀπὸ τὸν ἔπνο, ὅαν αὐτοὺς μ' ἀχὴν θωριά καὶ ζάλη,
Γυναῖκες, κόραις καὶ παιδιὰ σηκόνουν τὸ κεφάλι.

« Ἡ Κρήτη! — Δὲν ἐχύθηκε τέτοια φωνὴ τρογύρου;
Δὲν εἶν' ἀπάτη λογισμῶ, δὲν εἶναι πλάσμα ὀνείρου
' Ἀκόμα — νά! — τῆς Εὐδοκίᾳς ἀχνολογᾷ τὸ στόμα,
' Ὁ μαγεμμένος ἦχος του δὲν ἀποσβύστη ἀκόμα! »

ᾠ! πῶς χουμᾶνε γιὰ νὰ ἰδῶν τ' ἀγαπημένα μέρη,
' Ἰβ' σημαδεύει ἀκίνητο τῆς κορασιᾳς τὸ χέρι!
Μὲ τί φωνή, ξανοίγοντας, μακρὰ τὸν Ψηλορίτη,
Χίλιαις φοραῖς νὰ ξαναπῶν « Ἡ Κρήτη! — ἀκῆς — ἡ Κρήτη! »

Δὲς ὅτ' ἡ φλόγα τῆς αὐγῆς, ἢ πῆ φέγγει ἀπὸ τὴν Ἰδα,
Τὰ στήθη αὐτὰ ξεπάγωσε μὲ μία τῆς μόνῃ ἀχτίδα,
Καὶ τόσα κλάυματα χαρᾳς ἐκεῖθε μέσα βγαίνουν,
' Ὅπῃ τὰ πρῶτα αἰσθήματα ὅα χόρτο ἀναχλωραίνουν.

Χαίρονται ἢ δύστυχαις! Καὶ τί στὸν κόσμον θὲ νὰ ἐλπίσουν;
' Ἀχ! γιὰ τὴν ἔρημη τους χαρὰ κ' οἱ ἀγγέλοι θὰ δακρῶσουν!

Στὴ γῆ, ἢ πῆ πλήθος ἔπεσαν, ὅα θερσιμένο στάρι,

' Ἰσως κἀνένα θαῦρουνε τ' ὀλέθρου ἀπομεινάρι

' Ἡ μία, χωρὶς τὰ τέκνα τῆς, τὸν ἀκλήρο ἀσπρομάλλη,

' Ἐνα τῆς μόνον ἀδελφὸ, κάποιον παιδί τῆς ἄλλη.

Στὸ χῶμα ἐκεῖνο, πωῦρηκαν τόσοι γενναῖοι τὸ μνῆμα,

Νὰ κλάψουνε θὰ δυνηθῶν, ὡς τὸ κομμένο κλῆμα

Μία ἢ μέρα ἐκεῖ τὰ κόκκαλα θέλει καὶ αὐταῖς ἀφήσουν ...

' Ἀχ! γιὰ τὴν ἔρημη τους χαρὰ κ' οἱ ἀγγέλοι θὰ δακρῶσουν!

' Ἐκεῖ ἢ πῆ κλαῖνε, καὶ γελᾶν, καὶ δυνατὰ φωνάζουν,

Μ' ἀθῆα τρομάρα τὰ μικρὰ στὰ μάτια ταῖς κυττάζουν

Ψευδὰ τῆς Κρήτης τ' ὄνομα κατόπι ξαναλένε,

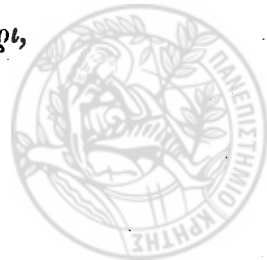
Καὶ, ὅαν τὴ μάννα τους κ' αὐτὰ, χαμογελᾶν καὶ κλαῖνε.

' Ἄλλ' ὅσα Κρητικὸπούλα χλωμὴ καὶ μακροσμένη

Στὸ νῦ τους μνήμη ἐφύλαξαν τῆς γῆς ἢ πῆ τ' ἀναμῆνει,

Σκαρβαλωμένα στὰ σκοινιά καὶ στὸ κατάρσι τώρα,
 Νὰ ξαναϊδῶν γυρεύουνε τὴν ἀκριβή τους χώρα
 Κ' ἐνῶ κατάγναντα τὸ φῶς ἀπλοχωραίει καὶ βάνει
 Στὰ πορφυρένια γνέφια τῆς ἑνα χρυσὸ στεφάνι,
 Βλέποντας τῆτα νὰ σειστῶν ἀπ' τὴν πνοή τ' ἀνέμου,
 Θαῤῥῶν ἕως εἶναι οἱ γίγαντες τῆ κρητικῆ πολέμου,
 Ὅπῃ μὲ ῥῆχα αίματαρὰ καὶ δόξας θεῖο σημάδι,
 Ψηλὰ στὰ κορφοβούνια τους γυρνῶν ἀπὸ τὸν Ἄδῃ.
 Ἰδῆς τ' ἀτρόμητα παιδιά! στιγμὴ δὲν ἀπαρηγάξουν
 Τ' ἀνάερο ξάγναφτο, κ' ἐκεῖ συμμαζωμένα, ἑμοιάζουν
 Χρυσὸ μελίσι ἀρίθμητο, πιασμένο ἀπὸ κλωνάρι,
 Ἐπὶ πλέει σταῖς αὔραις τῆ Μαγισῆ, κρεμάμενο κουδάρι!
 Πλὴν σὲ ψηλότερη κορφή, σὲ τέτοιο μέρος, ὅπου
 Δὲ φτάνει πέταμμα πουλιῆ, δὲ φτάνει μάτι ἀνθρώπου,
 Τῶν γυναικῶν ἡ δέησι φλογόβολη ἀναιθαίνει,
 Κ' ἴσως οἱ ἀγγέλοι τὴν ἀκῆν, κατὰ τὸ πλοῖο γυρμένοι.
 Παρακαλῶν ἢ δύστυχαις, θερμὰ παρακαλῶν
 Γιὰ τοὺς πολλοὺς, ὁπῶπεσαν, γιὰ τοὺς ἀθλίους, ἕως ζῆνε,
 Δίχως ἐρώτησι κρυφὴ στὸν Πλάστη ν' αὐθαδειάσουν
 Ποιὸν ἀκριβὸ θὰ κλάψουνε καὶ ποιόνε θ' ἀγκαλιάσουν.
 Ἐλπίδα, φόβος, λύπησι, χαρὰ κ' ἐγγνωμοσύνη,
 Σμίγονται χίλια αἰσθήματα στὴν προσευχὴν ἐκείνη,
 Ἐπὶ μουρμουρίζουνε τ' ἀγνὰ τῆς Κρήτης περιστέρια,
 Μὲ σηκωμένα βλέμματα, μὲ σηκωμένα χέρια.
 Ἔτσι, κ' ἡ νύχτα ἑὶς διαβῆ, ἑὶς πᾶσ' ἡ ἀνεμοζάλη,
 Στὸ φῶς ξανασηκόνονται τὰ λουλουδάκια πάλι
 Ξανασηκόνονται στὸ φῶς καλὸ, πυρωμένα, βγάνουν
 Χίλιας ὀλόγυρα εὐωδιαῖς, ἕως μία μονάχη κάνουν.
 ὦ ναί! περνώντας τὰ βουνὰ, περνώντας κάθε ἀστέρι,
 Βυθῆστε τὴν ἀγνότατη ψυχὴ στὰ οὐράνια μέρη

Ἐκεῖ ποῦ μ' ἀργητα ὁ Καιρὸς ἦ μὲ τρεχάτη βία
 Ποτέ του δὲν ἐτάραξε τὴν ἄπειρη εὐτυχία.
 Μὴν ἓνας ξένος λόγισμὸς αὐτοῦθε σᾶς ἀρπάξῃ,
 Πρὶν σ' ἀκρογιάλι τοῦ νησιοῦ τὸ ξύλο πάη κι' ἀράξῃ,
 Γιατὶ, ἀγκαλὰ τραβήξετε πολυκαιρνοὺς ἀγῶνες,
 Ὀλίγαις ὥραις καὶ στιγμαῖς θὰ σᾶς φανοῦν αἰῶνες!

Ὀμπρός! — Ἡ γῆ, ποῦ ξέμακρα πολὺ δὲν εἶναι ἀκόμα,
 Ὀλίγο ὀλίγο ἀπόσβυσε τὸ ἀγερικὸ τῆς χροῶμα
 Φαίνεται ἡ γλῶη, καὶ μὲ τὸ φῶς τοῦ ἴσκιου τὸ σκοτάδι
 Βουνὸ χωρίζει ἀπὸ βουνὸ, καὶ ῥάχη ἀπὸ λαγκάδι.
 Δὲν εἶν' ἀπάτη! ξάστερα ἔς αὐτὸ τὸ πλάγι κάτου
 Ἀσπρολογαίει τὸ Ρέθυμνο, καὶ γύρω τὰ χωριά του
 Πλὴν μαῦρο κάφαλο κ' ἐρμιά δείχνουν τὰ μέρη ἐκεῖνα,
 Ὅθε ὀργισμένη ἀπέρασε Τούρκου φωτιά καὶ ἀζίνα.

Γοργὰ, πουλί μου, ἀρμένιζε, κ' εὐχομαι πάντα ὀμπρός σου
 Σὲ κάθε πέλαγο νὰ ἰδῆς τὸ μοναχὸν ἀφρό σου!
 Μικρὸς ὁ δρόμος· μοναχὰ στὰ μάτια μεγαλώνει,
 Γιατὶ τὸ μαῦρον ἴσκιο τους ῥίχνουν αὐτοῦ τρεῖς χρόνοι.

Τρεχάτε, ἀγγέλοι τ' οὐρανοῦ, μὴ τὰ θλιμμένα στήθια
 Στὴ νέα χαροτρομάρα τους βρεθοῦν χωρὶς βοήθεια!
 Νὰ! μὲ τ' ἀρώματα τῆς γῆς τερπνὸ ἀγεράκι φτάνει!
 Ἀγνάντια—ιδέες!—ἐπρόβαλε τὸ ποθητὸ λιμάνι!

Ἐδῶθε σκούζουν· μὲ φωναῖς ἐκεῖθε ἀπολογιῶνται
 Μικρὰ ξεφτέρια τοῦ γιαλοῦ κατὰ τὸ πλοῖο πετιῶνται,
 Γοργὰ τὰ γυναικόπαιδα λαβαίνουν, καὶ κατόπι
 Ξαναχτυποῦν καὶ σχίζουνε τὸ κύμα οἱ λαμνοκόποι
 Γλυστροῦνε, χύνονται, πετοῦν, κοντὰ ὅσο πάει ζυγόνουν,
 Ἡ βάρκαις ὄλαις τὸ κουπὶ μὲς τὰ ῥηχὰ στηλόνουν!

Μὲ τόση ὀρμὴ καὶ δύναμι, βαθυὰ ἑμμένο κάτω,
 Τοῦ καραβιοῦ τὸ σίδερο δὲν ἀρπαξε τὸν πάτο,

Ὡς ἢ γυναῖκες, ποῦ μὲ μᾶς ὁρμοῦν στὸ περιγιάλι,
 Ἀδράζουν σταῖς ἀγκάλαις τους μίαν ἀκριβὴν ἀγκάλη.
 Ἐκεῖ φιλιῶνται καὶ φιλοῦν ἐκεῖ πολληῶρα μνήσκουν,
 Κ' ἐνῶ τὰ μαῦρα πλάσματα φωνὴ ἀμμμία δὲ βρίσκουν,
 Μιλοῦν τὰ χνάρια, ὅπ' ἄφηκε στὴν ὄμι τους ἡ λύπη,
 Ἐφθονα κλάῦματα ἔμιλοῦν καὶ τῆς καρδιάς οἱ χτύποι.

Πῶς ἀπὸ τέτοιο ἀγκάλιασμα, πῶς ἔχουν λείπει τόσοι ;
 Ἄχ! ἢ καυμέναις! καὶ προτοῦ κάνεις τὸ φανερώση,
 Γιατὶ δὲν ἦρθαν, τὸ νογοῦν ποῦ ἔπῃανε, τ' ἀπεικάζουν,
 Καὶ χάμου — ἰδέε! — τὰ πίστομα βροντοῦνε καὶ τοὺς κράζουν.

Φιλῆστε, ναί, χίλιαις φοραῖς φιλήσετε τὸ χῶμα,
 Ποῦ ὀλοῦθε ἀπὸ τὸ αἷμα τους εἶναι βαμμένο ἀκόμα!
 Μὴ σᾶς πικράνη ὀλότελα ἔπως κάθε παλληκάρι
 Δὲν ἔχει χῶρια ἓνα σταυρὸ κ' ἓνα στενὸ λιθάρι!
 Για τέτοια ἐλεύθερα κορμιὰ, ποῦ ἐσώριασε τὸ βόλι,
 Εἶν' ἄξιο μνήμα μεταβιάς ἢ γῆ τῆς Κρήτης ὅλη,
 Κι' ὅσο αὐτοῦ μέσα δὲ θ' ἀκοῦν παρ' ἄλλους καὶ θρήνους,
 Ἄχ! τῆς Πατρίδας ὁ σταυρὸς θά 'ναι σταυρὸς γιὰ ἐκείνους!

Φωναῖς, ἀντάραις, κλάῦματα, θερμῆς ἀγάπης λόγια,
 Μὲς τὴν πλημύρα τοῦ καῖμοῦ πνιμμένα μοιρολόγια,
 Ἄμετρα χέρια, ποῦ χτυποῦν μίαν ἀπαλάμη 'ς ἄλλη,
 Μύριους ξυπνοῦν ἀντίλαλους τρογύρου στ' ἀκρογιάλι.
 Πότε τὸ χῶμα ἢ δύστυχαις, πότε ψηλὰ κυττάζουν
 Μὲ τῆ θλιμμένη τους ψυχὴ δύο κόσμους ἀγκαλιάζουν,
 Καὶ φαίνεται σου ποῦ θά ἰδῆς γοργὰ νὰ τοὺς ἐνώσουν
 Μ' ὅσα φιλιὰ δὲν παύουνε τῆς γῆς νὰ ξαναδώσουν.

Ὡς εἶχε ἡ λαῦρα τῆς καρδιάς ὀλίγο ξεθυμάνει,
 Μαζὶ μ' αὐτοὺς, ποῦ ξέφυγαν τ' ἀνήλεο γιαταγάνι,
 Σκορποῦν ἐδῶ, σκορποῦν ἐκεῖ, σκορποῦνε ἀπάνου, κάτου,
 Μὲ χλωμασμένο πρόσωπο καὶ μὲ σιωπὴ θανάτου

Μόνον ἐλπίδες μακρυναῖς τὴν ὄψι τους φωτίζουν,
“Ὅταν σὲ ἀθῶα παιδόπουλα κάμμία ματιὰ γυρίζουν.
Στεγνόνουν τοῦτα τοῦ πατρὸς ἢ τ’ ἀδελφοῦ τὸ δάκρυ,
Ἦοῦ ῥέει σὲ ἀγνό τους μάγουλο, καὶ πᾶνε ἀπ’ ἀκρῆ ἔς ἀκρῆ·
Στὴ φράχτη πᾶνε, στὴν ὄχτιὰ, στὸ φρούδι ἀπὸ τ’ αὐλάκι,
Τραγουδιστὰ μαζόνοντας κἀνένα λουλουδάκι.
Ἰμοιάζουν ἀηδόνια, ὀπῶχουνε μὲ φόβο ξεφυχτίσει,
Ἀκούοντας πάλη τρομερῆ στὴν ὀργισμένη φύσι·
Ἦοῦ περιδόσκουν τὸ πουρνὸ, χωρὶς νὰ τὰ πειράξῃ
Ἄν ὁ οὐρανὸς ἀπάνου τους κάμμία ῥανίδα στάξῃ,
Καὶ, κηλαϊδῶντας, προμηνοῦν Ἦοῦ σὲ ἄγνωφο κεφάλι·
Τὸν ἥλιο γιὰ στεφάνι της ἢ Ἀνατολὴ θὰ βάλῃ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.

Ο ΟΡΚΟΣ.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ.

Εἶχε νυχτώσει — Ἦ οὐρανοῦ βαθύτατη μαυρίλα
Τῆ γλῶσσι τοῦ κάμπου ἐσκέπαζε καὶ τοῦ βουνοῦ τὰ φύλλα·
Μαυρολογοῦσαν τὰ νερὰ κ' οἱ βράχοι τῆς θαλάσσης·
Ἄστρο χλωμὸ δὲν ἔφεγγε στήν ἐρημιὰ τῆς πλάσις,
Καὶ μόνον ἔκανε, κρυφὰ περνῶντας, τὸ φεγγάρι
Μίαν ἄκρη ἀπὸ τὰ σύγνεφα λάμψι ἀργυρῆ νὰ πάρῃ.
Φωνὴ δὲν ἄκουες· πούπετα δὲν ἔβλεπες διαβάτη·
Εἶχε τὸν ἴπνον ἀποδεχτεῖ καλύβι καὶ παλάτι.
Δὲν ἐσπαρνοῦσαν τὰ πουλιὰ, ἃ ποῦ σύσκοτα εἶχαν βάλει,
Σκέπη θερμῆ, τὴν ἴδια τοὺς φτεροῦγα στὸ κεφάλι·
Ἦταν τὸ χόρτο, τὸ κλαρὶ κί' ὁ ἀνθὸς τὴν ὥρα ἐκείνη
Τοῦ μαμμουδιοῦ προσκέφαλο, τῆς πεταλοῦδας κλίνη·
Ἦ ἀρνὶ στὴ μάντρα ἐπλάγιαζε, τ' ἀγρίμι στὴ μονιὰ του,
Ἦ ὅλα τὰ πλάσματα, Θεέ, στὸν ἴσκιου σου ἀποκάτου!

Καὶ σὺ, βαρειόμοιρη Εὐδοκίᾳ, καὶ οὐ ποῦ παραδέρνεις;
 Πῶς τὸ χωριὸ σου ἀπάρηρακες καὶ τ' ἀνηφόρι παίρνεις;
 Σταυροκοπήσου γύρῃσε ν' ἀναπαντῆς εἰν ὄρα
 Τὸ κρῦο τους μνήμα παραιτοῦν οἱ βρυκολάκοι τῶρα
 Πάντα στὸ φῶς τὸ πόδι σου, ὅταν ἡ ψυχὴ σου ἄς τρέχη
 Ἡ μαύρη νύχτα τίποτα μὲ σὲ κοινὸ δὲν ἔχει.

Ἄχ! εὐκολώτερα κάνεις θ' ἀνάγκαζε μὲ τρόμο
 Τ' ἀχνὸ φεγγάρι ἀντίστροφα γοργὰ νὰ κόψη δρόμο,
 Παρὰ σὲ φόβου γυρισμὸ τὴν Εὐδοκίᾳ νὰ φέρη.
 Ἄν ἦναι γνέφι, ἂν ἦναι φῶς, ἢ νύχτα, ἢ μεσημέρι,
 Στὸ τρέξιμό της προσοχὴ καθόλου αὐτὴ δὲ δίνει,
 Μὴν δρόμο παίρνει ἀδιάκοπα, καὶ ὀπίσω δρόμο ἀφίνει.
 Ξάστερα βλέπει μὲ τὸ νοῦ τὸ μέρος, ποῦ θὰ πάη
 Ἐκεῖ τὴ σέρνει ὁ πόθος της, ἐκεῖ τὴν ὀδηγᾷ
 Αὐτὸς, ποῦ κάνει στὴ γλυκειὰ φωλιά της ἀπὸ πέρα
 Νὰ φτερουγιάσῃ ἀλάθευτα μηνύτρα περιστέρα.
 Κάθε ποῦ τ' ἄχαρο κορμὶ τὴν πρώτη βία του παύει
 Καὶ ἀργοκινᾷ, γυρεύοντας ἥπατα νέα νὰ λάβῃ,
 Μέσα ἡ ψυχὴ της φαίνεται πῶς ξάφνου λείει ἔς ἐκεῖνο —
 «Λεῖλὸ κουφάρι, ἀκλούθα με, τὶ φεύγω καὶ σ' ἀφίνω!»
 Τόσο ἀνεπίστευτα μὲ μιᾶς ἢ θέλλῃσι νικᾷει
 Τ' ἀποσταμένο πόδι της, ποῦ πάλε ὀμπρὸς πετάει.

Ὅταν ποῦ θὰ φτάσῃ; — Ὁ ποταμὸς τρέχει ἀφρισμένος κάτω,
 Μὲ τὰ νερά της θάλασσας νὰ σμίξῃ τὰ νερά του
 Τὸν οὐρανὸ γοργότατα καταμετράει τ' ἀστέρι,
 Καὶ πέφτει ἐκεῖ ποῦ σπρώχτηκε τοῦ Ὑψίστου ἀπὸ τὸ χέρι
 Αὐτὴ, χωρὶς ὀπίσω της κάμμία ματιὰ νὰ γύρη,
 Θὰ σταματήσῃ στ' Ἀρκαδιοῦ τὸ μέγα μοναστήρι.

Ὁ κόσμος ὅλος εἶν' ἐκεῖ, μόνον ἐκεῖ γι' αὐτὴνε
 Στοὺς ἄλλους τόπους ἐρημιὰ καὶ μαῦρος Ἄδης εἶναι,

Ἐκ τῆν ὥρα πῶμαθε, ποῦ στήν αἰώνια θείσι,
 Τῆς Κρήτης τέκνο ἀληθινὸ, κί ὁ Μάνθος εἶχε πέσει
 Μ' αὐτοῦς, ὁποῦ, ξυππάζοντας τ' ἀφορεσμένο ἀσκέρι,
 Ἐκαμαν ξάφνου ἐλευθεριά μία σπίθα νά τοῦς φέρη,
 Καί σ' ἅγιο χῶμα ἐσκόρπησαν γυμνά τὰ κόκκαλά τους,
 Ἀπάνου σ' ἄστρα ταῖς ψυχαῖς, ὀλοῦθε τ' ὄνομά τους.

Νεκρὸς ὁ Μάνθος! — Ὡ Χριστέ! καὶ πῶς, καὶ πῶς ἐκείνη
 Στ' ἀκουσμα τοῦτο ζωντανή δυνήθηκε νά μείνη;
 Σωρὸ τὴν ἡῦραν καταγῆς, καὶ ὄσαν ἀπεθαμμένη
 Ἀπ' τ' ἀκρογιάλι σπίτι τῆς ἐπῆσαν τῆ μαυρισμένη,
 Ὅπου, καθὼς ἡ ἀπάντεχη ποδοβολή ἀγροικῆθη,
 Ἐδῶ γλυστροῦσε ὁ βόστερας, ἐκεῖ τὸ σαμαμίθι
 Ὅπου, στολίδι τῆς ἐρμιᾶς, τρογύρου, ἀπάνου, κάτου
 Περιπλεμμένοι ἐσέρονταν οἱ πλοκαμοὶ τοῦ βάτου.
 Ὡμέ! καλῶς μᾶς ἔρχεσαι φωνή δὲν εἶπε ἀνθρώπου
 Στὴ δειλιασμένην ὄρφανή, βασιλίσσα τοῦ τόπου
 Καί, καθὼς τότες ἔτρεχαν κακὰ καὶ μαῦρα χρόνια,
 Ὅπου δὲν ἄφιναν καιρὸ γιὰ ξένη ψυχοπόνια,
 Ἐκεῖ ποῦ ἀρχίναε μεταβιάς ἡ ἀθλία νά ξελιγῶνη,
 Μὲς τ' ἄδειο σπίτι ἀντήχησαν οἱ στεναγμοὶ τῆς μόνοι.

Ἀνασηκῶθη ἐγύρισε τὰ μάτια ὀλόγυρά τῆς
 Βασιλεμμένα, ὀλάνοιχτα, καὶ ἀργὰ ὄσαν ὑπνοβάτης
 Μῆτ' ἓνα δάκρυ μοναχὸ ὄς ἐκεῖνα ἐπροκαλοῦσαν
 Ὅσαις γλυκαῖς ἐνθύμησαις ἐδῶ κ' ἐκεῖ πετοῦσαν,
 Βγάνοντας ἤχους μαγικοὺς ἀπ' ὄσα ἡ δόλια βλέπει,
 ὄσαν τὰ πουλάκια, ὀπῶστησαν φῶλιά στήν ἔρμη σκέπη.
 Καὶ μὴ τῆς πρώτης εὐτυχιᾶς ἐκεῖ ξυπποῦσε ὁ μόνος
 Λυπητερός ἀντίλαλος; Ἀλοιά! τοῦ Χάρου ὁ πόνος
 Γύρω ἠχολόγαε μυστικά, χωρὶς νά κατορθώση
 Μὲ μιά σταξιά τῆς ἄμοιρης τὰ μάτια νά βουρκώση.

Δὲν εἶν' αὐτοῦ 'ποῦ ξάνοιξε τὸν ἀκριβό της κύρη,
 Τοῦ Μάνθου βάρος θλιβερό, δίχως πνοή νὰ γύρη;
 Στὴν ἴδια ἐκεῖνη κατοικιά, 'σὰν εἶχε ὁ μῆνας κλείσει,
 Δὲν εἶδε τὴ μαννούλα της—ὦϊμέ! — νὰ ξεψυχήση;
 Ἄχ! στὴν εἰκόνα τους ὀμπρὸς κατάντησε νὰ στέκη
 'Σὰ βρούσι, ὀποῦ τὴ στέρεψε μὲ μᾶς τ' ἀστροπελέκι.

Νεκρὸς ὁ Μάνθος! — μοναχὰ στὸ νοῦ της τέτοια ἰδέα
 Μὲ πείσμα ἐσυχνογύριζε. Θλίψεις, χαραῖς, γενναῖα
 Φιλοπατρίας ὀνειράτα, καὶ λογισμοὶ, καὶ πόθοι
 Στ' ἄπειρο χάος, 'ποῦ μέσα της μὲ κρῦο σκοτάδι ἀπλώθη,
 Σκόρπια ἐσαλεύανε, καθὼς, ἐν' ἀπὸ τ' ἄλλο ἀνάφη,
 Χαμένου πλοίου στὴ θάλασσα θωρεῖς τ' ἀπομεινάρια.
 'Σ ἄκρη βαράθρου σκοτεινοῦ 'πὼς ἦταν ἐθαυροῦσε,
 'Πὼς ὄλα ὀμπρὸς της γύριζαν, καὶ ἀπὸ βαθυὰ γροικοῦσε
 Τοῦ μαύρου τόπου τὸ Στοιχειὸ, 'ποῦ βρούχιζε στ' αὐτιά της—
 «Τρελλὴ γυναικα! ἐστάθηκες παιγνίδι τῆς ἀπάτης,
 'Οποῦ τ' ὄραῖο κατάφερε πιστό σου παλλημάρι
 Ψεύτικον ἤχο τῆς καρδιάς γιὰ θεῖα φωνὴ νὰ πάρη.
 Τὸ οὐράνιο φῶς, 'ποῦ μάρτυρα στὸν ὄρο του εἶχε βάλει,
 'Σὰ θαυροῦμένος ἔλεγε 'πὼς θὰ σὲ σμίξῃ πάλι,
 'Οσαις φοραῖς ἀναφανῆ, καὶ ξαναπάη στὴ Λύσι,
 Τ' ἀθλίου τὰ σκόρπια κόκκαλα ποτὲ δὲ θ' ἀναστήση.
 Ἄναθεμάτισε τὴ γῆ, 'ποῦ τὰ παιδιὰ της κάνει
 Σὲ μάχαις ἄγριας νὰ ζητοῦν ἀπατηλὸ στεφάνι,
 Κ' ἐνῶ ρουφάει τὰ αἶμα τους, 'ποῦ γιὰ τὴν ἴδια τρέχει,
 Χαλεύει ἀδιάκοπα νὰ πηῆ, καὶ χορταμὸ δὲν ἔχει!»

Λύστυχη κόρη! 'Εβάστουνε δεμένα 'σὰ λυγρία
 Μαζῆ στὸν ἀντικέφαλο τὰ δύο λιγνά της χέρια
 'Ενώ, ζυγόνοντας ὀμπρὸς ἓνα στὸν ἄλλο ἀγκῶνα,
 'Ἐκανε φράχτη ἀνώφελη γιὰ κάθε τροῦμου εἰκόνα,

Ὅπου δὲν ἔπαυε πῶσως νὰ πλάθῃ μὲς τὴν ἔρμη
 Τοῦ λογισμοῦ της ἄδυσο τσ' ἀπελπισιάς ἢ θέρμη.
 Στερνά, καθὼς ἐχάραξε φέγγος ἀχνὸ στὸ νοῦ της,
 Ὅσαν ὅλοι νὰ τὴν πλάκωναν οἱ πύργοι τοῦ σπιτιοῦ της,
 Ἄχ! γιὰ μίαν ἀδρα δροσερὴ στα λεχασμένα στήθη
 Δεῖψα μεγάλη ἀκούοντας, ἀπὸ τὴ θύρα ἐχύθη
 Μῆτε νὰ τρέχῃ τὴν αὐλὴ μὲ ἴγληγορα ποδάρια
 Ποσῶς τὴν ἀντιβάδιαζαν οἱ σκίνοι, τὰ πρινάρια,
 Ὡς δὲν ἐμπόδισαν ποτὲ κακοτοπιαῖς καὶ τράφοι
 Νερὸ νὰ πάῃ γυρεύοντας ἡλιοκαῦμένο ἀλάφι.

Μὲς τὸ μικρὸ σταμάτησε κατὰσκιο περιβόλι,
 Ἐκεῖ ποῦ κάθε ἀργατινὴ συνευρισκόνταν ὅλοι
 Ἡ μάννα, ὁ κύρης της, αὐτὴ κι' ὁ Μάνθος, ποῦ ἔς ἐκείνη
 Τὴν ἀνθηρὴ Παράδεισο συνήθιζε νὰ μείνῃ,
 Ὡς ὅλα τ' ἄστρα νὰ φανοῦν, χωρὶς νὰ τὸ νοήσῃ,
 Κ' ἓνα θλιμμένο στὸ καλὸ θλιμμένος ν' ἀγροικήσῃ.
 Μόνη της, ἔρμη ἐκάθισε ἔς αὐτὴ τὴν ἴδια πέτρα,
 Ὅπου μίαν ἡμέραν, τ' ἀηδοιοῦ ν' ἀφοκραστῇ τὰ μέτρα,
 Τόση κρυφὴ ἀναγάλλιασι δὲν αἰσθανότου, ὅση
 Ποτὲ δὲν ἔλειπε ἢ φωνὴ τοῦ Μάνθου νὰ τῆς δώσῃ
 Στὸ μέρος ὅπου μίαν φορὰ, σὰν ἄγγελος προστάτης,
 Γονέων ἀγάπη κ' ἔρωτας πετοῦσε ὀλόγυρά της,
 Κ' εἶχε, χωρὶς νὰ φανταστῇ πολέμου ἀνεμοζάλη,
 Ἄνθια καὶ χλόη στα πόδια της, ἀστέρια στὸ κεφάλι.

Ὁ ἥλιος ἐβασίλευε. Μὲ θλίψι αὐτὴ τὸ μάτι
 Πέρα στα σπίτια τοῦ χωριοῦ προσηλωμένο ἐκράτει,
 Ὅπου ἀκλουθοῦσε τοῦ φωτὸς ἢ ἀναλαμπὴ νὰ παίξῃ,
 Ὅπου ὁ καπνὸς ἐκάλουε στὸ φτωχικὸ τραπέζι.
 Ἐβλεπε ὀλοῦθε κατ' αὐτοῦ νὰ πᾶνε οἱ δουλευτάδες,
 Ποῦ κουρασμένοι ἐγύριζαν ἀπὸ βουνὰ ἢ πεδιάδες,

Κ' ἔλεε στὸ νοῦ της « Ἀδελφή, γυναίκα, θυγατέρα
 Προσμένει ἐκεῖ τὸ ταῖρι της, τ' ἀδελφι, τὸν πατέρα
 Γιὰ μένα ὁ κόσμος ἔρημος· ἀδεια γιὰ μένα ἢ χτίσι
 Τοῦ κάκου, ἢ μαύρη, ἀκαρτερῶ· κάνεις δὲ θὰ γυρίσῃ ! »

Γιομάτο, πρὶν τοῦ πόνου της ἢ συγνεφιά ξεκόπη,
 Ἐξά φουσκωμένη θάλασσα στοῦ φεγγαριοῦ τὴν ὄψι,
 Τὸ στήθος ἔχοντας αὐτὴ, μὲ κόπο ἀγκομαχοῦσε
 Ἄλλ', ὡς μακρὰ ἓνα σήμαντρο τ' ἅγιο σπερὸν ἐβαροῦσε,
 Στὴ γῆ γονάτισε, κ' εὐθὺς ἀρχίνησε, ἢ καὺμένη,
 Νὰ κλαίῃ καὶ νὰ προσεύχεται, νὰ κλαίῃ καὶ ν' ἀνασαίνει.
 Ἐκείθε ποῦ τὴν ἔβλεπαν ἐρωτημένοι ἄγγελοι,
 Στὸ βάθος ἀκουε τῆς ψυχῆς νὰ ῥέῃ δροσιὰ καὶ μέλι
 Ὡς ἓνας κρῖνος, ὅτ' αὐτοῦ, γιὰ κάποια οὐράνια χάρι,
 Στὴ μέση ἐβγήκε ἀπὸ πικρὸν, παράσιτο χορτάρι,
 Ἄκουε γλυκὰ στὴ ρίζα του νὰ τρέχουν οἱ ὀφθαλμοὶ της ...
 Ὡ ναί ! μαζὶ ἐποτίστηκαν ὁ κρῖνος κ' ἡ ψυχὴ της !

Τὶ προσευχήθη ; — Ὀρμητικὰ σηκώθηκε, γιομάτη
 Ἀπὸ μία φλόγα οὐρανικὴ στὴν ὄψι καὶ στὸ μάτι,
 Καί, τῆς ἡμέρας βλέποντας τὸ φῶς νὰ καταβαίνει —
 « Στ' Ἀρκάδι! — ἐφώνηξε μὲ μιᾶς — ὁ Μάνθος μὲ προσμένει ! »
 Εἶπε, κ' ἐχύθηκε. Ἀγκαλὰ στὸ μακρυνὸ της δρόμο
 Ποτὲ δὲν ἐσταμάτησε μὲ δισταγμὸ καὶ τρόμο,
 Ἐάν εἰς τὰ μάτια της ὀμπρὸς τὸ μοναστήρι ἐφάνη,
 Ἐμεινε ξάφνου ἀκίνητη· τὰ σωθικά της πιάνει
 Ὅση λαχτάρα αἰσθάνεται καθένας, ὅπου κάτω
 Ἐξὲ ἓνα βλέμμα στὰ βαθυὰ μυστήρια τοῦ θανάτου.
 Δίχως καθόλου μέσα της ὁ φόβος ν' ἀπολείπη,
 Ἐάν νὰ τὴν ἔσπρωχνε ὀμπροστὰ τὸ μέγα καρδιοχτύπι,
 Ἐν ἄλλο, ἐκείθε φεύγοντας ὅπου ἔχε μαρμαρώσει,
 Τὸ λυπηρὸ ταξεῖδι της περιμαχάει νὰ σώσῃ.

Ἴδού! Στὴ μέση τῆς αὐλῆς ἀργοκινάει, κ' αἰφνίδια
 Βλέπει — ὦ Χριστέ! — τ' ἀθάνατα τοῦ τόπου ἀποκαΐδια
 Μὲ τὴ στερνὴ τῆς δύναμι, χουμῶντας, ἀναιθαίνει
 Στὰ ῥεπεθέμελα ψηλά, καὶ πέφτει λιγωμένη.
 Ἀὐτὸ καὶ ἔς αὐτὸ τὸ χάλασμα, 'ποῦ ἡ πέτρα καὶ τὸ χῶμα
 'Σὰ ῥοῦχο ξυλοκρέβδατου μαυρολογοῦσε ἀκόμα,
 Νὰ ῥίξη λούλουδο λευκὸ μὴν ἔχοντας κἀνένα,
 Τὸ δειλιασμένο ἐπρόσφερε κορμὶ τῆς ἡ παρθένα.
 Ξανοίγοντάς την ὡς νεκρὴ καὶ ἔς ὅλα τῆς τὰ κάλλη,
 Μὲ τρόμο βέβαια θὰ ἔλεγε, ὅτι στ' ὠραῖο κεφάλι
 Εἶχε θλιμμένος ὁ Καιρὸς ἀπάνου σταματήσει,
 Νὰ ἰδῆ τὸ πλάσμα, ὁπῶπρεπε γοργὰ νὰ τὸν ἀφήσῃ.
 'Σὰν τί βοτάνι μαγικὸ, τίνος ἀγγέλου χέρι
 Ἀνήθη στὴ βαρειόμοιρη ζωὴ νὰ ξαναφέρει;
 Τὸ κρῦο τῆς αἵμα, 'ποῦ με μιᾶς εἶχε ἡ καρδιά συμμάσει,
 Ξεπαγωμένο ἀρχίναε σταῖς φλέβαις νὰ περάσῃ
 Κ' ἐνῷ καθάριο καὶ ζεστὸ, κυκλοφορῶντας, ῥέει
 Στὰ μέλη 'ποῦ ἀναδεύονται, στὸ στήθος ποῦ ἀναπνέει,
 Μὲ ῥόδου χρῶμα, ὁποῦ πιστὰ νὰ μιμηθοῦν ζωγράφου
 Ποτὲ δὲ θὰ ἠμπορούσανε, τὴν ὄψι πάει καὶ βάφει.
 Μία τέτοια αἰσθάνεται ἡδονή, τέτοια ψυχῆς γαλήνη,
 Τόσο ἀγροικαίει τὸ σῶμα τῆς ἀλαφρωμένο ἐκείνη,
 'Οποῦ, σταῖς πέτραις ἀγκαλὰ καὶ τὸ πλευρὸ γυρίζει,
 Ψηλὰ μὲ γνέφι ὀλόλαμπρο θαρῶρεῖ 'πὼς ἀρμενίζει
 'Πὼς μὲς αὐτοῦ ἀναπαύεται, καθὼς ἀνάερα πλέει
 'Πὼς μία γλυκὸφωνη λαλιὰ «Ἐύπνα, Εὐδοκία!» τῆς λέει.
 Στ' ἀγαπητὸ μουρμούρισμα συνέρχεται ἡ καυμένη
 'Ανασηκῶνεται, κ' ἐκεῖ τηράει προσηλωμένη,
 'Οθ' ἓνα φύσημα τερπνὸ μακρυνά, μακρυνά εἶχε πάρει
 'Οσα μαυράδια ἐκρύβανε τὸ στρογγυλὸ φεγγάρι.

Σὲ ἴγιο, ἀπὸ τὴν ἄπειρη, θεοχτισμένη σκέπη
 Τὰ μάτια καταβαΐζοντας, βλέπει — ὦ λαχτᾶρα! — βλέπει
 Ὅπου κοντά της κάθεται, χαμογελάει, καὶ τ' ἄνθος,
 Βρεμμένο ἀπὸ τὸ κλάῦμα της, κρατεῖ στὸ χέρι ὁ Μάνθος!
 Δὲν εἶναι λείψανο φριχτὸ, ποῦ βγαίνει ἀπὸ τὸ μνῆμα,
 Ὅπου βαρῦνὰ τὸ πλάκωναν ὁ λίθος καὶ τὸ κρῖμα·
 Μάτια δὲν ἔχει ἀβλέφαρα, γυμνὴ δὲν ἔχει κᾶρα
 Καὶ ζωντανὰ κινήματα, ποῦ προξενοῦν τρομάρα.
 Ὁ Μάνθος ὀλοφάνερος κοντά της εἶναι ὡς πρῶτα
 Γύρω σκορπάει τὸ στόμα του τῆς Ἄνοιξις τὰ χνότα
 Κ' ἐνῶ σιμά του τὰ φτερὰ μαζώνει, καὶ θωράει
 Ἦὼς ἡ ζωὴ στὴν ὄψι του κ' ὁ ἔρωτας γελάει,
 Ἦὼς λάμπει ἐκεῖθε, ὡς ἔλαμπε, τῆς λεβεντιᾶς τὸ θάρσος,
 Μὲ τρόμο λέει μὴν ἔσφαλε τὸ χτύπημά του ὁ Χάρος.
 Τὴν ἴδια ἐφάνηκε στιγμὴ στῆς Εὐδοκίᾶς τὸ βλέμμα
 Ἦὼς ἡ μορφὴ τοῦ Μάνθου της εἶναι ἀπὸ σάρκα κ' αἷμα.
 Πρόσκαιρη ἀπάτη! Οὐρανικαῖς ἀχτῖνες καταβαίνουν
 Ὡς πλοῦσια βρούσι ἀπάνου του, καὶ χάμου ἀκέρηαις μένουν
 Ἐνῶ ἡ πνοή, ποῦ ξέβγαλε τοῦ φεγγαριοῦ τ' ἀμάξι,
 Περνάει στὰ μαῦρα του μαλλιὰ, χωρὶς νὰ τὰ πειραῖξῃ.
 Τοῦτο ἀπεικάζοντας αὐτῇ, προτοῦ γοργὰ ἠμπορέσῃ
 Μὲ τῆς χαρᾶς τὸ κίνημα στὰ στήθια του νὰ πέσῃ,
 Βαστάει τὸ ἀγκάλαις ἀπλωταῖς, καὶ, τρέμοντας μὴ φύγῃ
 Τ' ἀγαπημένο φάντασμα, τ' ἀχνά της χεῖλη ἀνοίγει,
 Καὶ λέει ἔς ἐκεῖνο θλιβερὰ, μὲ ζάλισμα μεγάλο —
 «Γιὰ τὸ Θεὸ, ποῦ σ' ἔστειλε, μὴ μ' ἀπαρηγάκῃς ἄλλο!»
 Μὲ μιάς — ὦ Παντοδύναμε — τὸ στόμα, ποῦ ἔχει κλείσει
 Μῆναις καὶ χρόνια ὁ θάνατος, ἀκούει νὰ τῆς ἠμιλήσῃ
 Μὲ ξαστερόφωνη λαλιὰ ἠμιλεῖ ἔς αὐτήνε, δίχως
 Τρογύρω ἀπὸ τὰ λόγια του νὰ ταραχτῇ ἕνας ἦχος

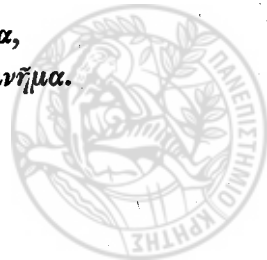
*Ὁχι — τῆς λέει — μὴ φοβηθῆς, ἀγγελικό μου ταῖρι,
 Νὰ μᾶς χωρίσουνε ποτέ! Τ' ἀθάνατο λημέρι
 Μακρὰ δὲν ἀπαράτησα, μὲ προσταγὴ σὲ ἴγιο
 Νὰ γύρω ἀπάνου μοναχός. Ἐγὼ ἀπὸ σὲ νὰ φύγω!
 Μὴν ὅσα πέρασες κακὰ δὲν εἶδα ἐγὼ, καὶ πόση
 Δύναμι θεία κατόρθωσεν ἡ πίστι νὰ σοῦ δώση,
 Ἡ πίστι αὐτῆ, ποῦ, χύνοντας προφητικὸ ποτάμι,
 Ἐκαμε πλάτανον ἐσὲ τὸ λογερὸ καλάμι!
 *Ἄν ἀπὸ τώρα ἐσάλεψε, τί φταῖς ἡ ἀθλία; Μεγάλη
 Ἐστάθη, ναί, τῆς Κόλασις καὶ τῆς ψυχῆς σου ἡ πάλη,
 Ἵαν ἐπρωτάκουσες ποῦ ἐγὼ στὸ μέρος τοῦτο ἐπήρα
 Φλόγας φτερά, ποῦ μ' ἔβγαλαν εἰς τὴν αἰώνια θύρα.
 Πῶς ἓνα θαῦμα ἡ ταπεινὴ ψυχούλα σου νὰ ἐλπίση
 Τὸ θάνατό μου ἀκούοντας; Τὴν εἶχε ἡ νύχτα κλείσει·
 Κ' ἐκεῖ, ποῦ ὡς πρῶτα τ' οὐρανοῦ δὲν ἐφεγγαν ἡ ἀχτίδες,
 Πνεύματα μαύρα ἐξώρησαν, ὡς ἄυλαις νυχτερίδες·
 Ἄλλ' ἐβυθήσανε γοργὰ στὴν ἄβυσσο μὲ φρίκη,
 Ὅταν ῥοδάτη ἐχάραξε στὸ πρόσωπό σου ἡ νίκη·
 Ὅταν στὰ μάτια σου θερμὸ τὸ πρῶτο δάκρυ ἐφάνη,
 Κ' ἡ προσευχὴ σου ἀνέβαινε, ὅαν ἐκκλησιαῶς λιβάνι.
 Ἐκεῖ σ' ἐζύγωσα, Εὐδοκία· πλὴν τ' ἄλλου κόσμου οἱ νόμοι,
 Ὡς ἐποθοῦσα, νὰ φανῶ δὲν ἔστειραν ἀκόμη·
 Καὶ νὰ, τὸ δρόμο τ' Ἀρκαδιοῦ προτοῦ μαζῆ σου κάμω,
 Τί ἀγνὸ λουλουδι πῶκοφα γιὰ τὸν ἀγνὸ μας γάμο!
 Βαστάω τὸν ὄρκο μου. Ὁ Θεὸς μία ἡμέρα σοῦ ἔχε στείλει
 Παρηγορήτρα ὑπόσχεσι μὲ τὰ θνητά μου χεῖλη·
 Σὺ τὴν ἐδέχτηκες· κ' ἰδοῦ! — πνεῦμα ζωῆς πυκνώνει
 Τὴ σκορπισμένη στάχτη μου, ποῦ ὀλόγυρα μὲ ζώνει,
 Καὶ δείχνει ἐκεῖνη τὴ μορφὴ, καὶ δείχνει αὐτὸ τὸ σῶμα,
 Ὅποι βραθὺα στὸ στήθος σου μόνον ἐζοῦσε ἀκόμα.

Τώρα, ἡ καυμένη, δὲ ζητᾷς παρὰ τῆ γῆ ν' ἀφήσῃς,
 Ποθῶντας ἀνυπόμονα ψηλά νὰ μ' ἀκλουθήσῃς·
 Ὡ στάσου ἀκόμα! Εἶναι καιρὸς ὅπου κ' ἐγὼ δὲν εἶδα
 Τὸν οὐρανὸ μου τὸ μικρὸ, τὴν ἀχαρη Πατριδα·
 Γιὰ τὴν ἀγάπη, ἔπαυσε ἔς αὐτῆς κ' ἡ καρδιά σου,
 Μὴν, ἀγγελοῦδι μου, βιαστῆς! γιὰ ἄλλο ἀκόμα στάσου!
 Μήπως καὶ Τούτη, ἀπὸ πολὺ στὰ μαῦρα φορεμένη,
 Τὴν ἀκριβὴν ἐλπίδα τῆς δὲν ἔκλαψε θραυμένη;
 Ἀπὸ τὸ χάσμα, ἑοῦ πλατὺ στὰ θεία ποδάρια ἐσχίστη,
 Κάθε γενναῖο τῆς φρόνημα, τὴν ἐθνικὴ τῆς πίστι
 Νὰ περιπαίξουν, ὡς τρελλῆς ὄνειρεμμένα πλούτη,
 Πνεύματα μύρια τῆς νυχτὸς δὲν ἀγροικαίει καὶ Τούτη;
 Ὡ μὴ δειλιάσῃς, Μάννα μου! ὅταν ἡ Εὐδοκία, σταῖς πρώταις
 Ἐλπίδες ξαναγύρισε· πετάξου ὀρθή· καὶ τότες
 Θέ νὰ σκιρτήσουν οἱ νεκροὶ, ὅταν ἀπὸ θεῖο μαγνίτη·
 Θ' ἀνοίξῃ ὁ θόλος τ' οὐρανοῦ· καὶ σὺ, θλιμμένη Κρήτη,
 Τὰ μάτια στρίφοντας, θὰ ἰδῆς τὸ ποθητὸ σου ταῖρι,
 Τῆς ἑλευθερίας τὸν ἄγγελο, μὲ δάφνη ὠραία στὸ χέρι!
 Ναί! μὰ τὸ χῶμα ἑοῦ πατῶ, θὰ φέξῃ τέτοια ἔμερα!
 Καὶ, λέοντας τοῦτο, ἀπὸ τῆ γῆ σηκόνεται, καὶ πέρα
 Σὲ κάμπους ῥίχνει, σὲ βουνὰ, σὲ χώραις καὶ σὲ δάση,
 Ὅμπρὸς, ὀπίσω, ἀντίσταυρα, τῆ στάχτη ἑοῦ ἔχει μάσει,
 Τῆ στάχτη ἐκεῖνη, ἑοῦ ψηλά σὰ γνέφι πάλε ἀστράφτει
 Καὶ σταῖς ψυχαῖς ἀκοίμητη φλόγα μεγάλη ἀνάφτει.
 Τὰ μάτια ὥσπ' ὅσο ἀπάνου του μὲ θραυμασμὸ βαστοῦσε
 Προσηλωμένα ἡ κορασιά, καὶ τρέμοντας, θωροῦσε
 Μεγάλο τι, ἑοῦ φάνταζε σὲ κάθε κίνημά του,
 Στὰ ὠραία μαλλιά, στ' ἀνάστημα, στὸ βλέμμα, στὴ θωριά του.
 Δὲν ἦταν δόξα τ' οὐρανοῦ, φέγγος δὲν ἦταν θεῖο,
 Ἡοῦ τῆ μορφῆ του ἐστόλιζε μὲ τέτοιο μεγαλεῖο,

Μὸν τῆς ἀθάνατης ψυχῆς ἡ ῥιζωμένη ἐλπίδα
 Ἵπῳ ἄλλῃ τύχῃ ἐπρόσμενε μία ἕμερα τὴν πατρίδα.
 Μὲ χέρια πάντα σταυρωτὰ καὶ δίχως ν' ἀναπνέη
 Θωρῶντας τοῦτο ἡ λυγερῆ, κρυφὰ στὸ νοῦ της λείει—
 « Ἀπειρο σπλάχνος βέβαια τὸν ἔχει φέρει ὀμπρὸς μου,
 Γιὰ νὰ μὲ βγάλῃ ἀπ' τοὺς καύμους καὶ τὰ κακὰ τοῦ κόσμου
 Πλὴν τέτοιο καύχημα τῆς γῆς καὶ τ' οὐρανοῦ καμάρι
 Συντρόφισσά του ἀθάνατη πῶς ἔχει νὰ μὲ πάρῃ ;
 Πῶς μοιάζει στὸ τρισένδοξο πλευρὸ του νὰ μὲ βλέπῃ ;
 Ἐπραξα τίποτα γι' αὐτό ; Τέτοια χαρὰ μοῦ πρέπει ; »
 Ὁ ἀχὸς ἀπὸ τοὺς θόλους τοῦ μὲ ἔγληγοράδα τόση
 Ἀπολογία δὲ δύνεται σὲ μία κραυγὴ νὰ δώσῃ,
 Ὅπως ὀλόγορα ἔς αὐτὰ, ἔπου τὰ κλεισμένα στήθη
 Τῆς Εὐδοκίᾳς ἐτάραζαν, ὅ νέος ἀπολογήθη.—
 « Δὲν ἦνραν τόπο μοναχὰ στὸ μέγα οὐράνιο δῶμα
 Ὅσοι γενναῖοι, παλεύοντας, ἀπάρηκαν τὸ σῶμα
 Ἐκεῖ τοῦ πόνου οἱ Μάρτυρες, ἔπου ἐβγήκαν νικηφόροι
 Ἀπ' τὸν ἀγῶνα τῆς ψυχῆς, θὰ σὲ δεχτοῦν, ὦ κόρη !
 Σὲ κράζει ἀπάνου ἡ δύστηχη, ἔπου ξάφνου ὀλόγουρά της
 Εἶδε ἀπὸ τούρκικο σπαθὶ κομμένα τὰ παιδιὰ της,
 Κ' ἐκεῖ ἔπου ἔς ἔρμο ξάγναντο τ' ἀθῶα μοιρολογοῦσε,
 Μακρὰ κττάζοντας μακρὰ, ταῖς μάχαις εὐλογοῦσε.
 Ἡ ὠραία σὲ κράζει κορασιά, ἔπου τρέχοντας τὰ δάση,
 Ἀύσαν αἰσχρὴ στενεύτηκε τ' ἀπίστου νὰ χορτάσῃ,
 Κ' ἔφερε αὐτοῦ, ἔπου ἡ θλίψι της γοργὰ τὴν ἐπροβόδα,
 Μὲς τὴν ἀπείραχτη ψυχὴ τῆς παρθενιαῖς τὰ ῥόδα.
 Τοῦ κρούου, τῆς πείνας θύματα, ψηλὰ σὲ κράζουν ἄλλαις,
 Ἐπου δὲν ἐδείλιασαν ποτὲ, κ' ἐδείχτηκαν μεγάλαις,
 Τὶ ἐλπίδα θεία στὸ στήθος τους, ἀδειο ἀπὸ κάθε κρίμα,
 Ἐφεγγε πάντα, ὡς τ' Ἄγιο Φῶς μὲς τοῦ Χριστοῦ τὸ μνήμα.

Μήπως ἢ ἀθάναταις ψυχαῖς, ὁποῦ τὸν κόσμον τρέχουν
 Ὕψιλοὺς ἐχθροὺς ἀνάμεσα, τ' Ἀρκάδι τοὺς δὲν ἔχουν,
 Ὅταν, ὡς ἔκαμες καὶ σὺ, πρὶν τὸ κορμὶ γδυθοῦνε,
 Ψηλὰ μὲ πίστι δλόθερμη στὸν οὐρανὸ πετοῦνε ;

Ἄν ἓνας πρέπη ἀπὸ τοὺς δυὸ τὰ μάτια του νὰ κλίνη
 Μὲ σέβας καὶ ταπεινώσι, δὲν εἶσαι, κόρη, ἐκείνη.
 Ἐσὺ — ποῦ δὲν ἐγνώριζες πίκρα τῆς γῆς κάμμια,
 Ὅπου ἔχες ἥλιο τῆ χαρὰ, πνοὴ τὴν εὐτυχία,
 Κ' ἔδειχνες ὅτι σφῆς ζωῆς τὴν πρώτη ἀνεμοζάλη
 Νεκρὸ ὄαν ἄνθος ἔμελλε νὰ γύρης τὸ κεφάλι —
 Δύστυχη ξάφνου καὶ ὀρφανή, σὲ μέρη μακρῶσιμένα
 Ἐκλαιες θερμὰ τοῦ τόπου σου τὸν οὐρανὸ κ' ἐμένα,
 Καὶ ἀντὶς ἢ μαύρη συφορὰ νὰ σὲ νικήση, φῶς μου,
 Τὰ πλούτη, ὁποῦ ἔχες μέσα σου, φανέρωσε τοῦ κόσμου
 Στὸν ἴδιον τρόπο καὶ μία γῆ, ποῦ λέει κἀνεὶς πλασμένη
 Γιὰ νὰ ἴναι ἀπ' ἀνθία μοναχὰ καὶ χόρτα στολισμένη,
 Δείχτει στὸν ἥλιο, ἂν ὁ σεισμὸς βαθυὰ, βαθυὰ τῆ σχίσση,
 Ἐδῶ χροσάφι ἀπάρθενο, κ' ἐκεῖ καθάρια βροῦσι.

Εἶχε θερμότερη ἀπλωθῆ· τ' ἄγιου πολέμου ἢ φλόγα,
 Παντοῦ τῆς Κρήτης τ' ὄνομα περίφημο ἠχολόγα,
 Κ' ἐνῶ ἢ γυναῖκες εὗρισκαν παρηγοριὰ στὰ ξένα
 Ὕψιλοῦς αὐταῖς τὰ μάτια νὰ θωροῦν μὲ σέβας γυρισμένα
 Ἐνῶ, περνώντας, καθενοῦ θαρρόουσες ποῦ θὰ ποῦνε —
 «Εἶναι παιδιὰ μας, ἄντρες μας αὐτοὶ ποῦ πολεμοῦνε!»
 Ἐσὺ δὲν ἀποκότουνες μίαν ὄψι ν' ἀντικρύσης,
 Ἐντροπαλὴ ποῦ σ' ἔκαμαν πέλαιο μακρὸν νὰ σχίσσης,
 Ἀντὶ, συντρόφισσα καλὴ, νὰ μοιραστῆς μ' ἐκείνους,
 Ποῦ ὄσα λιοντάρια ἐπάλευαν, καὶ δόξα καὶ κινδύνους.
 Στὸν ὕπνο σ' ἄκουσαν νὰ πῆς τ' ἄλλα κοράσια τότες —
 «Ὅμπρός! χτυπάτε τοὺς ἐχθροὺς, ἀτρόμητοι νησιώταις!»

Κ' ἐλόγιαζαν μὲ θαυμασμό 'πῶς εἶχαν ἀγροικῆσαι
'Σάν ἄτι φιλοπόλεμο τ' ἀρνὶ νὰ χλιμτρήσῃ.

'Εσερνε ἡ Φήμη ἀπὸ καιρὸ φωναῖς φαρμακωμέναις·
Τὸ πρῶτο θάρσος ἔχασαν ἢ ἀθλίαις ξενιτεμμέναις,
Καὶ μόνῃ ἐσὺ ταῖς ἔκανες ἀπ' τοῦ καῦμου τὸ βάρος
Νὰ ξαλαφρόνωνται συχνά, καὶ νέο νὰ βρίσκουν θάρσος.

'Σὰ, μὲ τὸ σκότος τ' οὐρανοῦ, σκοτεινιασμένο χρῶμα
Οἱ λογισμοὶ τους ἔπαιρναν, κ' εἰσῆγε κάθε στόμα·
'Σάν εἰς ἐκεῖνη τῇ σιωπῇ 'πῶς ἄκουαν ἐθαῤῥοῦσαν
Πολλὰ σφραμμένα θύματα, 'ποῦ ἀπὸ τῇ γῆ βογγοῦσαν,
Καὶ ἀντιστοριάζανε στὸ' νοῦ καὶ προεσταῖς, καὶ κόραις,
Χωριά 'ποῦ κατακάηκαν κ' ἐρημασμέναις χώραις·
Τότες, ὦ! τότες, Εὐδοκιά, πρότου ἀπὸ τέτοια χεῖλη
Τὸ βραχιασμένον ἦχο της ἡ ἀπελπισιὰ νὰ στείλῃ,
'Εσὺ μὲ στίχους, πῶχνυναν στὰ φυλλοκάρδια μέλι,
Μὲ στίχους — γλώσσα, 'ποῦ 'μιλοῦν στὸν οὐρανὸ κ' οἱ ἀγγέλοι—
Τοὺς ἤρωες ὑμνολόγουντες καὶ τῇ χρυσῇ τους δόξα,
'Ποῦ δὲν ψηφάει τοῦ Χάροντα καὶ τοῦ Καιροῦ τὰ τόξα·
'Ποῦ, 'σάν ἐρμαῖς καὶ κάβαλα στὸν ἥλιο της πυρώσῃ,
Πρέπει λουλοῦδι ἐλευθεριᾶς κ' ἡ στάχτη νὰ φυτρώσῃ!
'Εγὼ σ' ἀγροῖκαα. Μοναχὰ μὲ τὸ στερνὸ μας βόλι
'Ἡ θεία φωνή σου ἐσθύστηκε νεκρῇ σ' ἐκλαΐγαν ὄλοι
Καὶ, 'σάν ἠμπόρεσες μ' ἀργὸ καὶ ἀδύνατο ποδάρι
Ν' ἀφήκῃς ἀνεπάντεχα τοῦ πόνου τὸ κλινάρι,
Σ' εἶδα τῇ νύχτα ν' ἀγρουπνᾶς μονάχῃ στ' ἀκρογιαλί,
'Σὰ λυπημένο φάντασμα, μὲ ξέπλεκο κεφάλι
'Εκεῖ 'ποῦ τ' ἄστρα σῶῤῥιχναν μία σπλαχνικὴν ἀχτίδα,
Χλωμὴ στὴν ὄψι 'σάν αὐτὰ, γονατισμένη σ' εἶδα
'Ποῦ προσευχόσουν ἄφωνα μ' ἐνὸς ἀγγέλου βλέμμα,
'Ενῶ βοοῦσε ἀνάερα τ' ἀθῆο τῆς Κρήτης αἶμα,

Ἴσα νά 'χε φόβος δυνατὰ κατάκαρδα σὲ πιάση
 Μὴ τὴν ἀλλοία φανοῦλα σου τέτοια βοή σκεπάση.
 Ὅχι, βαρειόμοιρη! Ὁ Θεὸς, τὴν ὥρα 'ποῦ μὲ βία
 Μαῦρη χτυπάει τὴ θάλασσα θανάτου τρικυμία,
 Στὸ μέγα βρόντο ἀνάμεσα, 'π' ὅλους τοὺς ἤχους κρούει,
 Ὡς καὶ τὴν ὑστερὴ πνοὴ τοῦ βουλιασμένου ἀκούει.
 Ἄχ! ἡ ζωὴ σου ἀδιάκοπα βασανισμένη ἐστάθη
 Στὸ μακρυνὸ μας χωρισμὸ μηδὲ σὲ τόσα πάθη
 Ἐνα πικρὸ παράπονο σοῦ ἐβγήκε ἀπὸ τὸ στόμα!
 Καὶ τρέμεις, ὁμορφὴ ψυχῇ, τρέμεις ὀμπρὸς μου ἀκόμα;
 Ἄν ἐγὼ λάχτισα, ὡς ποτὲ κάνεις δὲ λαχταρίζεις,
 Τὸ πλοῖο 'ποῦ σ' εἶχε βλέποντας ἐδῶθε ν' ἀρμενίζῃ.
 Ἄν, ὅπως ἔφενγε γοργὰ, 'σὰ ῥιζωμένος χάμου,
 Νὰ φεύγουν ἀκουα μέσαθε τὰ δόλια σωθικά μου,
 Μία πλοῦσια κάνε ἀνταμοιβὴ μου 'χε ὁ Θεὸς φυλάξει,
 Πρὶν ἢ ψυχὴ μου ἐλεύθερα δίχως κορμὶ πετάξῃ.
 Μόλις τοῦ πόνου ἢ καταχνιὰ καλὰ νὰ ξεχωρίσῃ
 Ἄτ' τί κινδύνους ἐγλυσεσ εἶχε τὸ νοῦ μου ἀφήσει
 Μόλις ἀντίκρου ἐχάθηκε, λευκὴ μου περιστέρα,
 Ἡ κιβωτῶ, 'ποῦ σ' ἐπαιρνε μ' ἄλλαις γυναικαῖς πέρα,
 Ἐσχισα κάμπους καὶ βουνὰ, 'σὰν ὁ γοργὸς πετρίτης,
 Καὶ μὲ χαρὰ βυθίστηκα στὴ νέα ζωὴ τῆς Κρήτης.
 Τὴν εἶδα στ' ἄρματα παντοῦ! Τοῦ κάκου ὀλόγουρά της
 Τ' ἀμπέλια ἢ στιὰ κατάρρωε, τοὺς κήπους, τὰ χωριά της
 Μὲς τοῦ καπνοῦ τὸ σύγνεφο λὲς κ' ἔδειχνε ἡ Μεγάλῃ,
 Ὅσὰν τὸ πουλὶ τῆς Ἀραπιᾶς, ξανανειωμένα κάλλῃ.
 Εἶχε φορέσει τυλιχτὰ κατάπλατῃ σημαία,
 Στὸ χρῶμα 'σὰν τὰ μάτια σου, 'σὰν ὁ οὐρανὸς ὠραία
 Πίστι φερμὴ στὸ μέτωπο τῆς ἔλαμπε 'σὰν ἄστρο
 Θρόνο της εἶχε τὰ βουνὰ, κάθε της ῥάχη κάστρο!

“Ω! καθὼς πρῶτα κλαυτερὴ δὲν ἦταν ἡ φωνὴ τῆς!
 Ἐθόα μ’ αὐτὴν ἡ θάλασσα κ’ ἐβρόντα ὁ Ψηλορίτης,
 Ἄλλ’, ὅπου δυνατότερα νὰ ἡχάει τὴν ἀγροικοῦσα,
 Μὲ ὀρμὴν ἀκράτητη κ’ ἐγὼ στὴ μέση ἐξφοβολοῦσα.

Μία ἡμέρα — δὲν ἀστόχησα τέτοια φωνὴ ποτὲ μου!
 Λὲς κ’ ἦταν πόνου βογγητὸ καὶ σάλπιγγα πολέμου —
 «Στ’ Ἀρκάδι, λέει, τὸ βλέμμα σας, καλὰ παιδιὰ μου, ἄς γύρη!
 Ἄγρια Τουρκιὰ περίζωσε τὸ μέγα μοναστήρι
 Λυσομανᾶνε τὰ σκυλιὰ, τί ἀνοίγει ὁ θησαυρὸς του
 Ῥοῦχα νὰ δώσῃ τοῦ γυμνοῦ, προσκέφαλο τ’ ἀρρώστου
 Τὶ στὰ κελλιά του κρύβεται κάθε ὠμορφιά, ποῦ τρέμει
 Νὰ μὴ τὴ ρίξουν ἄπονα στὸ μνήμα ἢ στὸ χαρέμι
 Τὶ σέρνει αὐτοῦ ὁ πολύπαθος ἀγωνιστῆς τὰ πόδια,
 Καὶ βρίσκει εὐχαῖς, ἀνάσσει, ψωμί, πολεμοφόδια.
 Ἄλλ’ ἀτιμώρητα ἡ Τουρκιὰ δὲ θέλει καταφέρει
 Νὰ σπρώξῃ ἐκεῖ τὸ πάτημα, ν’ ἀπλώσῃ ἐκεῖ τὸ χέρι.
 Ἄκουτε! ἀκούτε! — πολεμοῦν στὴ γῆ τὰ γόνατά σας!
 Τ’ ἄρματα χάμου! κατ’ αὐτοῦ τὰ μάτια κ’ ἡ καρδιά σας!
 Μέσα στὴ φλόγα, ποῦ ψηλὰ ἴσταν ἀστραπὴ θὰ ἰδῆτε,
 Γενναῖα σὲ κάθε φλέβα σας, ὦ τέκνα, πυρωθῆτε!»

Φαντάσου, τότες, Εὐδοκίᾶ, τὸ τί σ’ ἐμὲ εἶχε γένῃ!
 Μ’ αὐτὴ τὴ βία πετάχτηκα ποῦ ἐν ἄστρο καταβαίνει
 Καὶ τόμου ἐκατηφόρουνα, καὶ τόμου ἀνηφοροῦσα,
 Τὰ λόγια πάντα ὅπ’ ἄκουσα στ’ αὐτιά ξαναγροικοῦσα
 Ὡς ποῦ τὸ πόδι, μοναχὰ συρμένο ἀπὸ τὴ μέθη,
 Ποῦ ἐκεῖνα μοῦ προξένησαν, ἐδῶ σὲ ἴλιγο εὐρέθη.

Πῶς ὅλα ὀμπρὸς μου ξαναζοῦν! — Σ’ αὐτὴ τὴ ράχη ἀπάνου
 Τ’ ἀσκέρι ἐκοντοστάθηκα νὰ ἰδῶ τοῦ Μουσουλιμάνου
 Ἄμετρο ἀσκέρι, πῶχοντας ὀλημερῆς χτυπήσει
 Μία μόνῃ φοῦχτα Κρητικούς, χωρὶς νὰ τοὺς νικήσῃ,

Στεκότουν τότες, ἐνῷ ἡ γῆ βαθυὰ κοιμότουν ὅλη,
 Σὲ μέρος, 'πὲ δὲν ἔτρεμε τῆ ἐχθρῆ νὰ πάη τὸ βόλι.
 Εἶδα σκηνώματα πυκνά κι' ἂν οὔτε μίαν ἀχτίνα
 Φεγγάρι ἀχνὸ δὲν ἔστεινε, τόσο εἶχαν φῶς ἐκεῖνα,
 'Οπὲ δυνόμουν ξάστερα πολλοὺς νὰ ξεχωρίσω,
 'Πῆ παραδέριαν ἄγρουπνοι, 'σὰν ἴσχοι ὀμπρὸς ὀπίσω.
 Μὲ τῆ βλαστήμια τῆ θυμῆ, γι' αὐτὴν ὀπ' ὅλη 'μέρα
 Ἡῦραν οἱ σκύλοι ἀτίστασι, γροικότουν ἡ φοβέρα,
 'Ἡ ταραχὴ γροικότουνε, 'πῆ προμηθεῖσε κι' ἄλλη
 Πεισματωμένη, αἵματερῆ, θανατηφόρα πάλη.
 Τότες κατέβηκα, κ' ἐδῶ κινῶντας γύρω, γύρω,
 'Ακαρτερεῖσα μία φωνὴ στοὺς ἀδελφοὺς νὰ σύρω
 'Ἄλλὰ παντῆ βασιλευε βαθειὰ ἡσυχία κ' εἰρήνη
 Μὲς τ' ἄγιο περιτείχισμα, παρόμοια 'σὰν ἐκείνη,
 'Οπὲ δὲν ἔπαψ' ὁ οὐρανὸς οὐδὲ καὶ τότες νὰ 'χη
 'Πῆ οἱ πρῶτοι ἀντάρταις τόλμησαν νὰ τῆ κηρύξουν μάχη.
 Τῆ κάκου ἐπρόσμενα· ψυχὴ δὲν ἄκουα ν' ἀνασάνη
 'Ἀπὸ τὸν ὄξω αὐλόγυρο, 'πῆ, ὡς μαγικὸ στεφάνι
 Μ' ἐτράβαε τόσο, 'πῶκαμε στῆ πόθου μου τὴ ζάλη
 Νὰ σκαρβαλώσω μία μεριά, καὶ νὰ βρεθῶ στὴν ἄλλη.
 Μόλις ἐπάτησα τὴ γῆ, μῆ φάνη ὅτ' εἶχα φτάκει
 Στὸ πρῶτο μέρος, 'πῶδωκε τσ' Ἐλευθεριᾶς κονάκι,
 Καὶ, γονατίζοντας, θερμὰ προσκόλλησα τὸ στόμα,
 Μὲ μία βαθειὰ συγκίνησι, στὸ ἐλλογημένο χῶμα.
 Τῆτο ἀπὸ χέρι ἀδελφικὸ νὰ μὴ σωριάσω χάμον
 Θανατοურῶ μ' ἐφύλαξε. Στὸ μέγα πῆδημά μου
 Ξαφνίστη ἕνας καλόγερος, 'πῆ βίγλιζε παρέκει,
 Κ' ἔλειψε ἄγιο ἀπάνου μου ν' ἀδειάση τὸ τουφέκι
 'Ἄλλὰ, θωρῶντας 'πῆ 'χα ἐγὼ πέσει μὲ σέβας κάτου,
 Χωρὶς νὰ στρίψη ὀλότελα τὸ στόμα τῆ θανάτου,

Ἐξύγωσε, καί, πρὶν ὀρθὸν στηλώσω τὸ ποδάρι,
 Πιοῦς ἤμουν εἶδε, κ' εἶπε μου «Καλῶς τὸ παλληκάρη!»
 Μὴ δὲ μ' ἐγνώριζαν ἐδῶ; Πόσαις φοραῖς, ὦ πόσαις!
 Ὅτι αἰσθανόνταν ἢ καρδιαῖς καὶ δὲν ἔλεαν ἢ γλώσσαις
 Νὰ ξεθυμάνω ἐρχόμουνα στ' αὐτιά τ' ἀγαπημένου,
 Ὅπῃ τὸ νῦ μου ἐφώτισε, τῆ σεβαστῆ Ἑγουμένου!
 Γιὰ τῆτο, ἀγάλια, μυστικὰ ταράζοντας τὰ χεῖλη
 Αὐτὸς, πῆ ἔπῃ πρωτῆτερα ἴς τὸν Ἄδη νὰ μὲ στείλῃ —
 «Τ' ἄγιου Πατρὸς — μουρμούρισε — θά ἔπῃς, λογιάζω, κἄτι;
 Σῦρε· εἶναι μέσα στὸ Ναό· δὲν ἔχει κλείσει μάτι»
 Νὰ πάω δὲν ἄργησα. — Βουβὴ ἴς ὅλα τὰ μέρη κ' ἄδεια
 Ἦταν ἡ ἀπλόχωρη ἐκκλησιά· τῆ τόπου τὰ σκοτάδια
 Μόνον ἀντίκοβε τὸ φῶς ἀπ' τὸ καντήλι ἐκεῖνο,
 Πῆ ἀγνάντια καίει μερόνυχτα στὸν ἅγιο Κωσταντῖνο.
 Δὲν ἐδυνότου ὡς ἐμὲ μορφὴ κάμμια νὰ φτάσῃ·
 Ἄλλ', ἀπὸ σκότος ἔχοντας τὸ μάτι μου χορτάσει,
 Μὲ τὴν ἀγνή τ' ἀκοίμητου τρεμάμενην ἀχτίδα,
 Τὸν ἔρημο Ἑγούμενον ὀμπρὸς ἔφτακα τέλος κ' εἶδα.
 Αὐτὸς, πῆ ξέρα ἐφάνηκε στῆ ἐχθρῆ τὸ μέγα κῦμα,
 Γονατισμένος ἔστεκε μὲς τ' ἀνοιχτὸ Ἅγιο Βῆμα·
 Σταῖς ἀπαλάμαις του γυρτὸ βαστῆσε τὸ κεφάλι,
 Μήτε καθόλου ἀγροίκουνα λόγο ἢ πνοὴ νὰ βγάλῃ.
 Πλὴν, ὅταν εἶδα ἴσα φτερὰ τὰ χέρια του ἀπλωμένα,
 Τὸ ἀγγελικὸ του μέτωπο, τὰ μάτια σηκωμένα,
 Θαυμάωντας πῆ ἔχαν οἱ οὐρανοὶ, γιὰ τόση εὐλάβειας πύρα,
 Μὲ μιᾶς ν' ἀνοίξουν διάπλατη κάθε χρυσοῦ τους θύρα,
 Τὴν ὄψι ἐσκέπασα γοργὰ στὰ δύο μου χέρια ὀπίσω,
 Καὶ θεία τρομάρα μ' ἔκαμε στὴ γῆ νὰ γονατίσω.
 Δὲν ἀναδεύτηκα, προτῆ ν' ἀφοκρασθῶν τ' αὐτιά μου
 Τῆ Γαβριὴλ τὸ πάτημα, πῆ ἀργὰ βροντῆσε χάμου. ✕

Καί, ὄταν ἀπάνου ἠμπόρεσα τὰ μάτια νὰ σηκώσω,
Τὴν ἄγια ἐξάνοιξα θωριὰ πόσο ἀλλασμένη, ὦ πόσο!
Ἀπὸ μία πάλη τρομερῆ, πῆ μέσα του εἶχε γένει,
Πολλὰ σημάδια ἐφαίνονταν στὴν ὄψι τῆ σθυμένη,
Καὶ ἀπαρατήρητα κάνεις δὲν ἤθελε τ' ἀφήκει,
Ὅση χαρὰ κι' ἂν ἄστραφτε τὸ ὠραίας ψυχῆς του ἡ νίκη
Μίαν ὄψι δείχνουν ὄταν αὐτὴ κ' οἱ χαλασμένοι κάμποι
Ἦσαν, ὅτι πάψη ὁ πόλεμος, ἥλιος καθάριος λάμπει.

Μ' ἐκύτταε, δίχως νὰ μὲ ἰδῆ· τὸ φλογερὸ του βλέμμα
Ὅλα περνᾷσε, ἀράζοντας ὅπου δὲν πάει τὸ πέμμα
Ἄλλ', ὡς δυνήθη ἀνθρωπινὰ 'ς ἐμὲ νὰ τὸ γυρίση —
« Μάνθο μου! — ἐφώναξε — εἶσαι σύ; Δὲν εἶχα τῆτο ἐλπῖσει.»

Ἀκόμα ὁ λόγος ἔστεκε, πῆ εὐρέθηκα κλεισμένος
Μὲς ταῖς ἀγκάλαις του στενά· καί, ὄταν ὁ Εὐλογημένος
Μῶδωκε ὀλόθερμο φιλή στὴ μέση ἀπὸ τὰ φρυδία,
Ἦσαν εἰσὲ δύο καθίσαμε σιμωτινὰ στασιδία,
Τοὺς θησαυροὺς ἀρχίνησε ν' ἀνοίξη τῆς ψυχῆς του
Καὶ μῆ' πε· «ὦ τέκνο, σ' ἔφερε τὸ χέρι ἐδῶ τῆ Ὑψίστου,
Ὀλίγαις ὠραις πρὶν χυθῶ στὸν κόσμον τῆ θανάτου
Μ' ὄσαις κι' ἂν ἔχω δύνამες, δοξάζω τ' ὄνομά του!
Πῶς αὐριο τῆτοι θὰ σειστῆν τῆς ἐκκλησιαῆς οἱ τοῖχοι,
Θέλει τὸ μάθουν ξέμακρα πολλοὶ, χιλιάδες ἤχοι,
Πλὴν, τί σεισμὸς μῆ γίνηκε μέσα στὰ ἐγκάρδια βάθη,
Τ' ἀνθρώπου, πῶστειλε ὁ Θεὸς, κἂν ἡ ψυχὴ ἄς τὸ μάθῃ.

Ναί, ποθητέ μου! σήμερα, ὄταν ἀπὸ Τούρκους εἶδα
Στ' ἀμπέλι τῆτο τῆ Χριστῆ πληθὸς νὰ πέση ἀκριδα,
Ἡ ὀργή, πῆ ὡς φλόγα μ' ἀναψε, δὲν ἔχει εὐθὺς ἀφήκει
Νὰ ἰδῶ ἂν μελλότουνε 'ς ἐμᾶς ἡ θάνατος, ἡ νίκη.
Θάνατος; — "Ἐτρεχε παντὲ τέτοια ζωῆς πλημύρα,
Γιομάταις ἦταν ἡ καρδιαῖς ἀπὸ μία τέτοια πύρα,

Καὶ τόσο ἡ γῆ τῆ τοῦτου μας εἶχε τὴν ὄψι ὠραία,
Ἵπῃ δὲν ἐχώρουνε στὸ νῆ μαύρη θανάτου ἰδέα.
Μία μόνη μὲ τὸν ἄρπαξε, μία μοναχὴ φροντίδα,
Νὰ πολεμήσω τὴ σκλαβιά, τῆ Χάρου παλλακίδα,
Κ' ἐδῶ, Ἵπῃ λὲς κ' ἐσύμμασε τὴ δύναμὶ τῆς ὄλη,
Νὰ τῆς πετάξω στὴν καρδιά καὶ τὸ δικό μου βόλι.
Μόνον, ὡς εἶχε ἡ πρώτη ὄρμη στὸ στήθος παραδώσει,
Ἔφτακα κ' εἶδα πόσοι ἐμεῖς, κ' οἱ ἀφορεσμένοι πόσοι
Ἄλλὰ, μαζῆ ξανοίγοντας Ἵπῃ ἴγιοι καλογέροι
Καὶ παλληκάρια μετρητὰ φοβῆσαν τέτοιο ἀσκέρι,
Εἶπα· «Ὁ θνητὸς ἀνίκητος, ἀν ἦναι ἡ δύναμὶ του
Μέσα στὸ κάστρο τῆς ψυχῆς, Ἵπῃ δὲ χωρῆν οἱ ἐχθροὶ του.»
Καὶ τότες, κρᾶζοντας ἐδῶ ἴα λυτρωτὴ τὸ Χάρο,
Μία τρομερὴν ἀπόφασι δὲν ἄργησα νὰ πάρω.
Ναί! Ἵσαν οἱ λύκοι στὸ μαντρὶ χουμήσουν λιμασμένοι,
Ἔγῳ, Ἵπῃ τ' ἀποφάσισα, καὶ ἴγιοι ἀρματωμένοι,
Ἄπ' τὸ κελλί μου ῥίχνοντας τουφέκια στοὺς ἀπίστους,
ἽΟλοι ἴς ἐμᾶς θὰ σύρωμε τὴ λύσσα τῆς ὄργῆς τους·
Κ' ἐθῆς ὄπῃ στὰ βρόχια μου πληθὸς Τουρκιὰ μαυλίσω,
Μὲς τὸ χαμοῖ θὰ καταιβῶ φωτιὰ νὰ τῆ πατήσω,
Τι, ὡς χρυσολάτρης, Ἵπῃ βαθυὰ τὸ θησανρό του κρύβει,
Ἐκεῖ ἀπὸ χρόνια μάζωξα μπαρῆτι καὶ μολύβι.

Ἔχοντας τῆτο μὲς τὸ νῆ, κάμμια δὲν ἐψηφῆσα
Δύναμι ἀντίπαλη τῆς γῆς· ἀν ὄλα ὀμπρὸς θωρῆσα
Τὰ κολασμένα πνεύματα, δὲν ἴθιελα τρομάξω
Γι' αὐτὸ ἐπολέμησα μ' ἐχθροὺς ἀπὸ τὴν ἴδια τάξι.

Βραδυάζει ὠστόσο· ἀνάερα τὰ βόλια δὲ σφυρίζουν·
Ἄστρα χλωμὰ τὴ νίκη μας ἀπὸ ψηλὰ φωτίζουν,
Καὶ λὲς Ἵπῃ θλίπι ἀθάνατη δείχνουν στὴν ὄψι ἐκεῖνα,
Τι δὲ θὰ ἰδῆμε ἄλλη βραδεῖὰ τὴν ἄσπρη τους ἀχτίνα.

Ὁμορφαις κόραις ἀνθηραῖς, παιδιὰ χαριτωμένα
 Εἶχαν ἐκεῖ τὰ μάτια τους μὲ ἀγάπη γυρισμένα,
 Κ' ἐγὼ ἀναμέρησα κρυφὰ σὲ χωρισμένην ἄκρη,
 Στὰ μάγουλά μου ἀκούοντας δάκρυ νὰ ῥέῃ σὲ δάκρυ.
 Ἄχ! γιὰ τὰ μαῦρα πλάσματα τόσο ἡ ψυχὴ μου ἐπόνα,
 Σὲ τόσο αὐτὰ μ' ἐβάλανε σφοδρότατον ἀγῶνα,
 Ὅπῃ ὁ θλιμμένος λογισμὸς ἀρχίναε ν' ἀμφιβάλλῃ
 Ἄν ἡ Πατρίδα ἐγύρευε τέτοια θυσία μεγάλη
 Κ' εἶχα τρομάρῃ δυνατὴ μὴ τῆς προσφέρω μία,
 Γιὰ πειρασμοὺς φιλόδοξους, ἀνώφελη θυσία.
 Ἄλλ' ἴσως πόθοι κοσμικοὶ μ' εἶχαν ποτὲ νικήσει;
 Δὲ βλάβει τῆτο! ἐγνώριζα τ' εἶναι ἡ φθαρτὴ μας φύσι,
 Κ' εἶδα τὸ κρίμα, ἢ συχνὰ, προτῆ θυμὸ νὰ πάρῃ,
 Στὰ φυλλοκάρδια κρύβεται, ἴσ' ἀφίδι στὸ χορτάρι.
 Βαρεῖα ὑπόψια μὲ τάραζε τόσο πολὺ τὰ στήθια
 Ἦν ἔμὲ τὸν ἴδιο ἐρώτουνα «Χριστέ! καὶ νὰ ναι ἀλήθεια;
 Ἦσαν ἐδιαλάλει ὁ Μουσταφᾶς ἀπὸ τὴν ὄξω θεία
 Ἦν, ἀνίσως προσκυνήσωμε, κεφάλι δὲ θὰ πέσῃ,
 Ἐγὼ ἀποκρούοντας μὲ θυμὸ τὴν πρότασί του ἐκείνη,
 Πρὶν ἄλλη γνώμη νὰ δοθῇ, προτῆ κἀνένας κρῖνη,
 Μὴν ἐποθῆσα μοναχὰ, χωρὶς νὰ τὸ νοήσω,
 Στὸν ἔρμο κόσμο ἀθάνατη φήμη λαμπρὴ ν' ἀφήσω;»
 Ἐκεῖ ἢ μ' ἠῦρες κ' ἤμουνα γυρτὸς, γονατισμένος,
 Ἐτρεξα, ὡς τρέχει, τέκνο μου, στὴ βροσί ὁ δειψασμένος
 Κ' ἐνῶ σὲ φόβου ταραχὴ τὸ στήθος τῆτο ἐχτύπα,
 Στὸν οὐρανὸν ἀσκήκωσα τὰ δύο μου χέρια, κ' εἶπα —
 «Ῥίξε στὸ νῆ μου, γιὰ νὰ ἰδῶ ποῖα αἰτία μ' ἐπαρᾶκινα
 Στὴν τολμηρὴν ἀπόφασί, μία μόνη ῥίξε ἀχτίνα
 Καὶ, σὲ τ' ὀρκίζομαι, οὐρανέ, ἢν, ἀνίσως καὶ γνωρίσω
 Ἦν πῶς πάω σὲ ἴλιγο ἀνώφελα τόσαις προαῖς νὰ σβύσω,

Στὰ πόδια πέφτοντας τοῦ ἐχθροῦ, θέλει φωνάζω ἀπόψε —
 Ἐγὼ μονάχος ἔφταιξα μόνον ἐμένα κόψε !»

Πόσο εἶναι, Μάνθο, ἡ δύναμι τῆς προσευχῆς μεγάλη!
 Ὡς ἀπὸ μία 'ς ἄλλη μεριά, καὶ πάλε ξάφνου 'ς ἄλλη
 Περνάει κάνεις ὀλόγοργα στὴν ἔπνοφρατασιά του,
 Μὲ μιάς εὐρέθηκα κ' ἐγὼ τὰ ψήλου ἐδώθε κάτου
 Καὶ μοῦ φαινότουν 'πού τῆς γῆς εἶχα διαβεῖ τ' ἀέρι,
 'Ποῦ βυθιζόμεον κ' ἔπλεα 'ς ἓνα καὶ 'ς ἄλλο ἀστέρι.
 Ἐκεῖθε ἀπάνου, 'σάν ἀετὸς, ὀποῦ τὸν ἥλιο σμίγει
 Καὶ τὴ φωλιά του ξάστερα μὲ μία ματιὰ ξανοίγει,
 Μόλις θυμήθηκα τοῦ Ἀδάμ τὸν ἄτυχο πλανήτη,
 Ἀγάπης βλέμμα ἐρύρισα νὰ ξαναἰδῶ τὴν Κρήτη.
 Μὲ δίχως φόβο ἀπὸ μακρυνὰ βλάβη 'ς ἐμὲ νὰ κάμη,
 Ἐθώρεια κι ἄκουα τοῦ Καιροῦ τὸ ἀκάθαρτο ποτάμι,
 Ὅπου βροντᾶει, πηγάζοντας ὄθε γεννιέται ἡ μέρα,
 Καὶ σβνεῖ τ' ἀφράτο κῦμα του μακρυνὰ στὴ Δύσι πέρα
 Τρανὸ ποτάμι, 'πού στιγμὴ ξανάρεμμα δὲν ἔχει,
 'Ποῦ ὀμπρὸς, ὀμπρὸς ἀδιάκοπα κατὰ τὸ σκότος τρέχει,
 'Ποῦ σέρνει χώραις καὶ βουνὰ 'ς ἄγριον βυθοῦ μαυρίλα,
 'Ποῦ ἀνθρώπους κ' ἔθνη ὀλόκληρα μὲ ὀρμὴ τραβάει σὰ φύλλα.
 Ὡς ἓνα κῦμα του ψηλὰ νὰ μ' εἶχε αὐτοῦ πετάξει,
 Τὸ στοχασμὸ μου κάνοντας ξετελειωμένη πρᾶξι,
 "Ἔστεκ' ἀνήσυχος νὰ ἰδῶ τί στὰ νερά τους κλειούσαν
 Ἄλλα πολλὰ, 'πού ἐζύγωναν, κ' ἐκεῖνο ἀκολουθοῦσαν.
 Δὲν εἶχαν πέρα ἓνα νησὶ, κάμμια στεριὰ τὰ ξένα,
 Πέλαο ῥηχὸ, κατάβαθο δὲν εἶχανε κάνένα,
 'Ποῦ ζάλη νὰ μὴν ἔδειχνε καὶ θαυμασμοῦ σημάδι
 Γιὰ τὴ θανάσιμη βροντὴ, 'πού ἐβγήκε ἀπὸ τ' Ἀρχάδι.
 Στὴ μάχη 'πού θερμοτέρα μὲ τέτοιον ἦχο ἀναύει,
 Γυρνοῦν ὀλοῦθε ταῖς καρδιαῖς ἐλεύθεροι καὶ σκλάβοι

Τὴ νύχτα, ἡ μάνα, τὴν ἀγῆ μαθαίνει τὸ παιδί της
 Νά λέη, καθὼς προσεύχεται, καὶ τ' ὄνομα τῆς Κρήτης·
 Μὲς τὸ δωμάτι τὸ σεμνὸ τραβιέται ἡ ξένη κόρη·
 Ἄφινει ταῖς συντροφίσσαις, τ' ἀγαπημένο ἀγῶρι·
 Τύπους ἀφίνει ἀρμονικούς, λαμπρὰ φωτοχυμένους,
 Καὶ κλαίει καὶ κάνει ἀδιάκοπα ξαντοὺς γιὰ λαθωμένους.
 Ἄκουν τὸ θαῦμα τ' Ἀρκαδιοῦ, κ' ἐδῶ μὲ ἴγληγοράδα
 Στρατιώταις μεγάλουχοι πετοῦν ἀπ' τὴν Ἑλλάδα,
 Τὶ σκλάβοι αὐτοὶ λογιάζονται στὸ δοξασιμένο χῶμα,
 Ὅσο ἓνας μόνος ἀδελφός εἶναι ἡγαθῆς ἀκόμα.
 Ψηλά, ψηλά συσμίγουνε σὲ πρόσκαιρα λημέρια
 Μὲ τοὺς ἐλευθεροὺς ἀετοὺς τὰ κρητικὰ ξεφτέρια·
 Βγαίνουν ἐκεῖθε· χύνονται γύραις πλατειαῖς γυρίζουν·
 Ἄπὸ κραυγαῖς ὀλόχαραις τὰ πάντα τρικυμίζουν,
 Κι' ἂν γιὰ θροφή στὸ ξέκαμπο Τοῦρκος ἢ Ἀράρης τύχη,
 Τὰ νύχια κινῶν πιθαμὴ καὶ ταῖς φτερούγαις πήχη.
 Τοῦ κάκου ἀγρύπνια, στέρησι, ζορκιὰ καὶ κακοπάθια
 Ἕρχεται ὡς νεκρὰ τὰ σώματα σὲ πέτραις καὶ ἴς ἀγκάθια·
 Τοῦ Πειρασμοῦ συντροφίσις, γέρνει τοῦ κάκου ἡ Πείνα,
 Κ' ἐδεκεῖ χάμου καθενοῦ στ' αὐτὴ τοῦ λέει, Πρ ο σ κ ὺ ν α !
 Τί, ἐνῶ σὲ μαύρους λογισμοὺς ὁ δόλιος κυματίζει,
 Τ' ἄγιο δαυλὶ ποῦ μ' ἔκαψε τὴ μνήμη του φλογίζει,
 Καὶ ἀπὸ τὰ στήθη, ποῦ μὲ μιᾶς ξαναλαβαίνουν θάμβος
 Μὲ φόβο ἀπομακρύνεται κ' ἡ Κόλασι καὶ ὁ Χάρος.
 Ἰδού! Τὰ ἐλευθερα σπαθιά πετιῶνται ἀπὸ τὴ θήκη·
 Σπέρνουν τὰ βόλια ὀλόγυρα ξαλοθρεμμὸ καὶ φρίκη·
 Ὅμως οἱ ἀτρόμητοι γιὰτὶ σὲ τέτοιο νέον ἀγῶνα
 Σὰ δειλιασμένο αἰσθάνονται τὸ χέρι καὶ τὸ γόνα ;
 Τῆς πείνας δυνατώτερη, φροντίδα λυπημένη
 Στὴν ἄγρια μάχη ἀπὸ τὸ νοῦ ὅσα γνέφι τοὺς διαβαίνει·

Εἶν' ἡ φροντίδα, εἶν' ὁ καῦμός ὁποῦ σέ λόγγους κ' ὄρη
 Περιπλανιέται ἡ μάννα τους, ἡ τρυφερή τους κόρη,
 Ἐνθάδε παιδόπουλο κ' ἡ ἀγνή τοῦ τέκνου τους μητέρα,
 Μ' αὐταῖς, 'ποῦ δὲν ἐσφύτακαν νὰ καταφύγουν πέρα.
 Ταῖς βλέπω! — Ἡ δύστυχαις ἀργὰ μοιράζονται τὸ βράδν
 Μαῦρο ψωμὶ κατάξερο, 'σὰ μαῦρο παξιμάδι,
 Καὶ ξάφνου, ἐκεῖ 'ποῦ λαίμαργα 'ς ὄλο σπαρνοῦν τὸ σῶμα,
 Χλωμαῖς ἀφίνουν τὴ χαψιά καὶ πέφτει ἀπὸ τὸ στόμα
 Ἄχ! πῶς ἐκλέψανε θαρρόσων τέτοια θροφή ἀπὸ 'κείνους,
 'Ποῦ, πολεμῶντας, τρέχουνε σκληρότερους κινδύνους.
 Ἐκεῖ, στὸ φρύδι τοῦ βουνοῦ τί πάνε καὶ γυρεύουν ;
 Ἐὰν τί καρὰδι νὰ 'ναι αὐτὸ, 'ποῦ πέρα ξαγναντεύουν ;
 Μακρὰ τὸ ξαγναντεύουνε· τὸ δείχνει μία στήν ἄλλη
 Καρδιοχτυποῦνε ἀπὸ χαρὰ, καὶ κάτου στ' ἀκρογιάλι,
 Ἄν καὶ τὰ πάντα ὀλόγυρα στὰ μαῦρα ἢ νύχτα βάφει,
 Μὲ ὀρμὴ πετιῶνται, 'σὰν πουλιὰ σὲ ἀθέριστο χωράφι.
 Τοῦ ἐχθροῦ τὰ βόλια ξέφυγε τὸ φτερωτὸ καρὰδι
 Στοῦ καταρτιοῦ του τὴν κορφή λαμπρὸ σημάδι ἀναύει·
 Γυναῖκαις, ἔρχεται, παιδιὰ, καὶ προεστοὺς νὰ πάρη
 Φέρνει στρατιώταις, ἄρματα, καὶ τοῦ Θεοῦ τὴ χάρι.
 Ἐχοντας ὄλοι κατ' αὐτὸ τὰ χέρια τεττωμένα,
 Σφοδρὰ, σφοδρὰ λαχτιζοῦνε, πλὴν ὄχι 'σὰν ἐμένα,
 Γιατὶ μὲ βλέμμα, πῶσχισε καὶ μάρκος καὶ σκοτάδι,
 Βλέπω σὴν πλώρη του—ὦ! χαρὰ!—πῶχει γραμμένο, Ἄρ κ ἄ δ ι.
 Θαυμάζουν τ' ἄστρα, 'ποῦ τὸ φῶς ἀπανωθιὸ του ἀπλόουν,
 Κ' ἐνῷ οἱ καλοὶ τους κάτοικοι γυρτοὶ τὸ καμαρόνουν,
 Ἄκούω καὶ λένε ἀρμονικὰ σὲ Ἀνατολὴ καὶ Δύσι—
 «ὦ! τ' ὄνομά σου ἀθάνατο στὸν κόσμον θελεῖ ζήση!
 Πελάγου ἀντάρα, δύνεται, βόλι ἐχθρικό μία 'μέρα
 Νὰ σοῦ τὸ πάρη φθονερά· πλὴν ἄγριο κῦμα ἢ σφαῖρα

Κάμμία δὲ θά'χη δύναμι τ' ἄλλο ποτὲ ν' ἀρπάξῃ,
 'Ποῦ τῶν Ἑλλήνων ἢ καρδιαῖς ἔχουν βαθρὰ χαράξει.
 ὦ Κρήτη, γὰ τὰ τέκνα σου, 'ποῦ τώρα σὲ τιμᾶνε,
 Γι' αὐτὰ, 'ποῦ θέλει γεννηθοῦν, ὄνομα τέτοιο θά'ναι,
 'Αν καὶ τῆς τύχης ὁ τροχὸς κακὰ κί' ἀδέξια γύρῃ,
 Κεντρὶ πολέμου ἀπόκρυφο καὶ δόξας φτεροιστήρι!»

Στοχάσου, Μάνθο, ἂν ἢ φωναῖς, ποῦ γύρω ἠχολογοῦσαν,
 Τὰ σωθικά μοῦ ἀτάραχα ν' ἀφήκουν ἠμποροῦσαν!
 Ἐσκυπα πάλε ἀνώφελα τὸ μάτι μου ἀπεθύμα
 Νὰ τρέξῃ ἀκόμα τοῦ καιροῦ τὸ βουρκομένο κῦμα·
 Μακρὰ τοῦ κάκου ἐγύρευα νὰ ἰδῶ τί τέλος θά'χη
 Αὐτῆ τοῦ μαύρου τόπου μας ἢ δοξασμένη μάχη
 Τοῦ κάκου! — κλάυματα χαρᾶς ἓνα πυκνὸ μαγνάδι
 Στὸς ὀφθαλμούς μου ἀπλώσανε τοῦ κόσμου τὸ σκοτάδι
 Μ' ἔξωσε πάλε, ἀφίνοντας βαθρὰ στὸ νοῦ μου ἐκεῖνα,
 'Ποῦ μοῦ ξεσκέπασε ὁ Θεὸς μὲ μία λαμπρὴ του ἀχτίνα.
 Στὸ οὐράνιο φῶς τῆς ἔπαψαν οἱ δισταγμοὶ, καὶ μόνος
 Μὲς τὴν ψυχὴ μου ἀπόμεινε — προικιὸ τ' ἀνθρώπου — ὁ πόνος,
 'Οποῦ καὶ τώρα, ἐνῶ 'μιλῶ, μὲ κάνει νὰ σακρῶσω
 Γιὰ τὰ κορμιὰ, 'ποῦ ἀναίσθητα σὲ ἴλιγο θὰ σκορπίσω.

Εἶμαι, παιδί μου, ὁ χωρικός, ὁποῦ βογγᾷ, θλιμμένος
 Γιατ' ἦρθε χρόνος δίσεφτος καὶ μῆνας ὀργισμένος·
 'Οποῦ, τὴν ὥρα 'ποῦ ψωμί τὸ σπίτι του γυρεύει,
 Μὲ διαλεμμένο γέννημα καλὸν ἀγρὸ σπαρμεύει,
 'Ελπίδα θρέφοντας γλυκειὰ, βοτάνι τῆς πληγῆς του,
 Νὰ ἰδῇ 'ς αὐτὸν ὀγλήγορα τὴν εὐλογία τοῦ Ἐπίστου.

Τί βλάβει, Μάνθο μου, ἂν ἐγὼ θε' νά'μαι 'ς ἄλλο μέρος
 Τόμου ἀπὸ χέρια ἐλευθερα γένη ἐδῶ κάτου ὁ θέρος!
 Μῆπως τὰ μάτια χαμηλὰ δὲ θὰ βαστάω γυρμένα;
 Μὴ θεριστὴν ὀλόχαρο δὲ θε' νὰ ἰδῶ κ' ἐσένα;

"Αχ! ἂν ξακούσουν οἱ οὐρανοὶ μία δέησι φλογισμένη,
'Ποῦ τῆς ψυχῆς μου πρόδρομη, τώρα ὡς αὐτοῦ ἀναββαίνει
'Αν, ὡς παντέχω, εἰρηρικαῖς ἡμέραις θὰ γνωρίσης,
Παρακαλῶ σε, Μάνθο μου, νὰ μὴ μ' ἀλησημονήσης!
Σὲ κάθε γάμου σύναξι, σὲ κάθε πανηγύρι,
'Σὰν τῆς χαρᾶς τὸ ξέχειλο κυκλοφορεῖ ποτήρι,
'Ἐσὺ, τὸ ἐλπίζω, καθιστὸς ἀπάνου στὰ χορτάρια,
Θὰ τραγουδᾷς τ' ἀθάνατα τῆς Κρήτης παλληκάρια
'Ἄλλ' ὡς γοργὰ τ' ἀνάβραδο στὰ γονικά σου φτάσης,
Τὰ ὠραῖα, 'ποῦ σῶδωκε ὁ Θεὸς, παιδάκια ν' ἀγκαλιάσης,
'Αν ὅλα τρέξουν, ἀπὸ σὲ γυρεύοντας κάμμια,
Προτοῦ πλαγιάσουν ἤσυχια, ν' ἀκούσουν ἱστορία,
Στὴ σιὰ, μ' ἐκεῖνα ὀλόγυρα, στὸ πλάι τῆς ποθητῆς σου
Τοῦ καλογέρου τ' Ἀρκαδιοῦ τὴν ἱστορία θυμήσου.

Σῦρε, ἀκριβέ μου! "Ἐχω κ' ἐγὼ τέκνα πολλὰ, 'ποῦ τώρα
Μὲ ἀναζητοῦν ὀλόφυχα, καὶ νὰ σ' ἀφήνω εἶν' ὦρα.
'Απὸ τὸ δρόμο πῶκαμες ὀπίσω ξαναγῦρε
Πρὶν ἤλιος φέξῃ στὰ βουνά, σῦρε, ἀκριβέ μου, σῦρε!"

Στὴν κεφαλή μου βάνοντας τὴν ἀνοιχτὴ ἀπαλάμη,
Μ' εὐχήθη καὶ ξεκίνησε πλὴν δύο δὲν εἶχε κάμει
Ἄυο μοναχὰ πατήματα, 'ποῦ τὸ στασίδι ἀφίνω,
Στένομαι ὀρθὸς ἀντίκρου του καὶ λέω «Μ' ἐσὲ θὰ μείνω!
'Πῶς εἶχε κάτι θαυμαστὸ σὲ 'λίγο ν' ἀκλουθήσῃ
Φωνὴ οὐρανοκαταίβατη μοῦ τό 'χε προμηνύσει,
Καὶ τώρα, 'πῶφτακα ὡς ἐδῶ καὶ σαστισμένος εἶδα
Τοῦ θείου σκοποῦ σου ξάστερα κάθε κρῦμένη ἀχτίδα,
Μὲ σπλάχνος ἀκαιρο μακρὰ τὸ χέρι σου μὲ σπρώχνει,
'Ὡς ἀπ' τὸ 'λίγνο του κάνεις μία πεταλοῦδα διώχνει;
Τοῦ κάκου, πιστεπé μου το, τὰ πατρικά σου χεῖλη
Μ' ὠραῖα, δροσάτα λούλουδα μοῦ τάζουν τὸν Ἀπρίλι·

Ἐδῶ στὸ πλάγι σου κοντὰ νεκρὸς θὰ πέσω χάμου·
Στὴ φλόγα ἐδῶ τῆς δόξας σου θὰ κάψω τὰ φτερά μου!

Ἦσυχον τὰ λόγια μοναχά — τὸ πρόσωπο, τὸ μάτι,
Τὰ σταυρωμένα χέρια μου θὲ νὰ ἔχαν βέβαια κἄτι,
Ἦσυχον στὸν καλὸν Ἠγούμενο δὲν ἄφηκε κάμμία,
Γι' αὐτὸ ποῦ ἔγὼ ἀποφάσισα, ν' ἀστράπη ἀμφιβολία.
Ἔσχυρε ἀγάλια τρεῖς φοραῖς τὸ σεβαστὸ κεφάλι·
Γιὰ τρεῖς φοραῖς τ' ἀσήκωσε μὲ θλίψη καὶ μὲ ζάλη·
Ἦσυχον μάννα σταῖς ἀγκάλαις μου γοργὰ κατόπι ἐχύθη,
Κ' ἐκεῖ μὲ κλάυματα πόλλα μοῦ πότισε τὰ στήθη.
Στὴν οὐρανια τὴν ὄψι του βασιπῶντας γυρισμένη,
Ἦσυχον στερονότερα νὰ πῆ «Τὸ θέλημά του ἄς γένη!»
Καὶ, ἀφοῦ χαμοξεθύμανε τοῦ Εὐλογημένου ὁ πόνος,
Τ' ἄλλα του τέκνα πάει νὰ βρῆ, κ' ἐγὼ ἀπομνήσκω μόνος.

Τοῦ δρόμου ὁ κόπος, παύοντας ἢ μέσα τρικυμία,
Ἦσυχον αἰσθητὸς ἐγένηκε ν' ἀναπαυτῶ εἶχα χρεῖα·
Κ' ἐκεῖ σταῖς πλάκαις ἔπεσα δίχως κάμμία φροντίδα,
Τὸν ἥλιο περιμένοντας. ὦ! πλαγιασμένος, εἶδα
Ἦσυχον μία θεάρεστη βουλή, Ἦσυχον μία καλή μας πρᾶξι
Εἶν' ἀπαλὸ προσκέφαλο, στρωσίδι ἀπὸ μετάξι.
Οἱ ἅγιοι στὰ μάτια μου ὀμπροστὰ σαλεύαν, ὡς τὰ μέρη,
Ἦσυχον ἀντιχτυποῦν σὲ πέλαγο σεισμένο ἀπὸ τ' ἄερι,
Καὶ ἀγάλι γάλι ἐσθύστηκαν στὰ ὄνειρεμένα μάγια,
Ἦσυχον ἄλλη μῶδειξαν μορφὴ, Ἦσυχον καὶ ταῖς πρώταις ἄγια.
Ἦσυχον ἐσύ! — Τὰ βλέμματα νὰ γύρω δὲν τολμοῦσα
Στ' ἀγαπημένα μάτια σου μὲ φόβο ἐγὼ θαρῆσοῦσα
Ἦσυχον φλόγαις ἔβγαναν ὀργῆς, τί τὰ ἔχα ξαστοχήσει,
Μόλις ἐπῆρα ἐλεύθερος γιὰ τὰ βουνα τῆ χύσι.
Πλὴν, Ἦσυχον ἐξύγωσες ἀργὰ κ' ἐκάθισες κοντὰ μου,
Τὴν ὄψι ἀσκόνω, τρέμοντας, ποῦ πρὶν ἐκύτταε χάμου,

Καὶ στή δική σου ἓνα γλυκὸ χαμόγελο ξανοίγω,
 Λάμπι τοῦ Κόσμου, ἴπῳπρεπε νὰ μὲ δεχτῆ σὲ ἴλιγο.
 Δείχνοντας ὄλα σου μὲ αὐτὸ τῆς ὠμορφιάς τὰ ὄωρα,
 Μοῦ κάνεις «Δὲ ὄ ἀγάπησα ποτὲ, ψυχὴ μου, ὡς τῶρα!
 Μὴν εἰς τὸ δρόμο τῆς τιμῆς ὀλότελα δειλιάσης,
 Θυμούμενος τί μῶταξες, προτοῦ νὰ μὲ ἀπαρηγάσης»
 Μὲ τὸλμη χάραξε στή γῆ χνάρια λαμπρὰ, μεγάλα,
 Καὶ ξέρει ὁ Παντοδύναμος νὰ κατορθώση τ' ἄλλα».

Στὸ νοῦ μου θέλοντας αὐτὰ κατόπι νὰ σφραγίσῃς,
 Μοῦ φίλησες τὸ μέτωπο καὶ, πρὶν ἀκόμη ἀφήσης
 Τ' ἀνασπασμῆ σου νὰ γευτῶ τὴν ἀπειρη γλυκάδα,
 Μακρὸνὰ μου ἐπῆρες κ' ἔφυγες μὲ ξένη ὀγληγοράδα,
 Καὶ κάτου ὄ εἶδα τῆ γιαλῶ τὴν ἀκρη νὰ περάσης
 Καὶ νὰ πατῆς ἀνάλαφρα τὸ κύμα τῆς θαλάσσης.
 Γοργὰ στή λίμνη, ἴσάν ἐσέ, θωράει κάνεις νὰ φύγη
 Τὸν ἄσπρο κύκνο ἴπῳδιῶξαν βρονταῖς ἀπὸ κυνηγι.
 ἴΕφυγες, ἔφυγες μακρὸνὰ ἴς ἐμὲ τὰ μάτια ὀπίσω
 Μ ἀγάπη ἔσυχνογύριζες ἄλλ' ἄχ! νὰ ὄ ἀκλουθῆσω
 ἴΗ νὰ σαλέψω ἀπὸ τῆ γῆ πολέμαα στὰ χαμένα,
 ἴΕκεὶ τὰ μέλη ἀκούοντας ἀκίνητα, δεμένα.
 Θαρήοῦσα ἴπῳπεσε τρανὸς ἀπάνου μου ἓνας λίθος
 Μοῦ σφυροκόπουνε ἠ καρδιά τὸ πλακωμένο στήθος,
 Κ' ἐνῳ τοῦ κάκου ἐγύρευα, γιὰ νὰ σοῦ πάω κατόπι,
 Στὰ πόδια ὀλόρθος νὰ στηθῶ, τ' ὄνειρο ξάφνου ἐκόπη.
 ἴΑλλὰ, ἴπῳς ἠμουν ἔλεγα σὲ πλάνη ἀκόμα ὄνειρου,
 Τ' ἀδέβαιο μάτι φέρνοντας μὲ ἀνησυχία τρογύρου
 ἴΑκόμα ἐκαρδιοχτύπουνα, καὶ τὸ βαρὺ μου σῶμα
 Νὰ ξερήζίσωση ἀπὸ τῆ γῆ δὲν ἠμποροῦσε ἀκόμα.
 Φαινότου ν ἴπῳς ἀκλουθαι στ' αὐτιά μου ν' ἀντηχήση
 Τὸ βογγητὸ τῆς θαλάσσης, ὀπῶ ἴχε μᾶς χωρίσει . . .

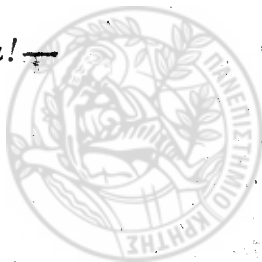

Κ' ἦταν ἡ θάλασσα τοῦ ἐχθροῦ, 'ποῦ στ' ἄγιο περιγιάλι
 Τὸ ῥέμμα της ἀνέβαζε μὲ ταραχὴ μεγάλη.
 'Εννόησα ξάφνου, ἀπ' ταῖς κραυγαῖς 'ποῦ μῶφερνεν ὁ ἀγέρας,
 'Ποῦ ἡ πρώτη ἀχτίνα εἶχε φανῆ τῆς ὑστερῆς μου ἡμέρας,
 Καὶ στὴν ἀδλὴ πετάχτηκα, 'σὰν ἀτι στὸ χορτάρι,
 Μόλις ἀκούση ἀσπέδιστο τό φτερωτὸ ποδάρι.

'Εδῶ γυναῖκες, καὶ παιδιὰ, καὶ προεστοὶ, κ' ἀγῶρια,
 Στέκοντας ἄλλῃ μαζωχτοὶ, στέκοντας ἄλλοι χώρια,
 Τῇ μαύρῃ ἀκαρτερούσανε στερνὴ τους ὦρα, κ' ὅμως
 Νὰ κάμη ἀχνὴ δὲν ἔβλεπα μία μόνην ὄψι ὁ τρόμος.
 "Ἐπνεε τ' ἀέρι δροσερά· σὲ πλάγια, σὲ πεδιάδαις
 Τὸ φῶς ἀρχίναε κ' ἔδειχνε λουλούδια, πρασινάδαις,
 Πλήθος νερά, 'ποῦ ἀνάβρυσαν ἀπὸ βουνήσια βιάθη,
 Παντοῦ χαμόγελο ζωῆς — ἀπ' τὴν ἐλγὰ στ' ἀγκάθι.
 Τὰ κορφοβούνια, τὰ ριζὰ, τὰ ὀλάνοιχτα λιβάδια,
 Στὸν ἥλιο ἀργὰ ξεβγαίνοντας ἀπὸ πυκνὰ σκοτιάδια,
 Μαγευτικὴ παράστησαν ἀνάστασις εἰκόνα,
 'Ποῦ θάγγος νέο μᾶς ἔδωκε γιὰ τὸ στερνὸν ἀγῶνα.

Τ' ἄρματα εἰν' ἔτοιμα ἢ καρδιαῖς διπλῇ φοροῦν ἀσπίδα
 Τὴν Πίστι καὶ τὸν ἔρωτα γιὰ τὴ γλυκεῖα Πατρίδα
 "Ὅταν, ἐκεῖθε 'ποῦ τοῦ ἐχθροῦ τὸ κῦμα καταψῆθει,
 Διαλαλητῆς ἀκούεται, 'ποῦ διαλαλεῖ καὶ λέει —
 «'Ραγιαδες, προσκυνήσετε! Τῇ θύρα τῆς ἀδλῆς σας
 Ξεμανταλόσετε γοργὰ, καὶ χάρισμα ἢ ζωὴ σας·
 Τί, ἀνίσως τὴν ἀνοίξουνε, καλλήτεροί μας φίλοι,
 Τὰ τόπια, 'ποῦ τὸ 'Ρέθυμνο μᾶς ἔχει ἀπόψε στείλει,
 'Ἀπ' ἀργιο θάνατον ἀργὸ θὰ πάτε ὅσοι κ' ἂν ἦστε
 'Ραγιαδες κάτω τ' ἄρματα! 'Ραγιαδες προσκυνήστε!»

'Ἐκεῖ 'ποῦ πάει καθέννας μας νὰ πῆ τὸ λόγο 'πῶχει
 Στὴν ἀκρὴ ἀπὸ τὰ χεῖλη του, βροντοφωνῶντας — "Ὀχι! —

Μὲς τὴν αὐλὴν κ' ὁ Ἡγούμενος ἀγάλια καταβαίνει,
 Μὲ μία σημαία στὸ χέρι του καὶ μ' ὄφι πυρωμένη,
 *Ὁπου, πρὶν στάχτη τὸ κορμὶ σὲ ἴλιγο καταστήσῃ,
 Ἡ ἀθανασία τὸ φέγγος της ἐπρόλαβε νὰ χύσῃ.

Βουδῶς κινάει σοῦ φαίνεται ἔπως ἡ λαμπρὴ του ιδέα
 Γιὰ σάρκα ἐπῆρε καὶ μορφὴ τὴν ἐθνικὴν σημαία
 Αὐτὴν, ὅπου κατάγναντα στὸ φῶς 'ποῦ τὴ χρυσόνοι,
 Καὶ τὸ γλαυκὸν αἰθέρα της καὶ τὸ Σταυρὸν ἀπλόνει

'Ἐπέσαμ' ὅλοι καταγῆς· κ' ἐνῶ μᾶς εὐλογοῦσε
 Μὲ τὸ δεξιὸν τρισέβαστος, κάνεις δὲν ἀγροικοῦσε
 Τί λόγια στὸ κεφάλι μας τ' ἀγνά του χεῖλη ἐκραΐναν,
 Τόσαις ἢ κλάψαις ἦτανε, 'ποῦ ὄχ ταῖς καρδιαῖς ἐβγαΐναν.
 Γιὰ ἴλιγο ἀκράττητα κ' ἐγὼ 'σάν καὶ τοὺς ἄλλους κλαίω
 Μὲ μᾶς ὀλόρθος ἔπειτα σηκόνομαι καὶ λέω—

«Ἐμεῖς δακρύζομε, ἀδελφοί, καὶ ὁ Μουσταφᾶς ὡστόσο
 Δειλὴ προσμένει ἀπόκρισι. Θὰ πάω νὰ τοῦ τὴ δώσω!»

'Ρίχνομαι ὀλόγοργα φιλῶ τ' ἄγιου Πατρὸς τὸ χέρι,
 Καὶ, τὴ σημαία φουχτόνοντας, πετάω 'σάν τὸ ξεφτέρι
 Σὲ κάτι λίθους, 'ποῦ 'τανε στὴ θύρα ὀμπρὸς βαλμένοι
 'Σὰ μία μεγάλη τροχαλιὰ, τὸ πόδι μου ἀναιδαίνει
 Εὐκόλα ἐκεῖθε στὴν κορφή τοῦ τοίχου σκαρβαλόνω
 Θωράω τὸ μισοφέγγαρο, καὶ τὸ Σταυρὸν στηλώνω.

Στὴ μία μεριά σηκόνεται κραυγὴ χαρᾶς μεγάλη
 Πολλὰ τουφεκία ρίχνοντας οἱ Τοῦρκοι ἀπὸ τὴν ἄλλη,
 Τρουποῦν τὸ φλάμπουρο, ἀλλ' αὐτὸ στημένο μνήσκει ἀκόμα
 'Σὰ λαβωμένος ἤρωας, 'ποῦ δὲ λιγᾶει τὸ σῶμα.
 *Ἀσειστος ἔμεινα κ' ἐγώ. Τὰ βόλια ὀλόγυρά μου
 Βροχὴ θανάτου ἐμοιάζανε κ' ἐσφύριζαν στ' αὐτιά μου
 Γιὰ κάθε χίλιας τουφεκιάς, 'ποῦ μὲ τυφλὴ μανία
 Οἱ ἐχθροὶ στρατιώταις ἐρρίχναν, ἀποκρινότουν μία.

ὦ! μὴν ἀγνίστης, Εὐδοκιά! Μήτε ἡ χαρὰ τοῦ γάμου
 Τέτοια ἡδονὴ θὰ ἠμπόρουνε νὰ δώσῃ στὴν καρδιά μου.
 Δὲν ἤμουν τότες ὁ ῥαγιαῖς, 'ποῦ κάθε ὀργὴ καὶ θλίψη
 Γιὰ τὰ κακὰ τοῦ τόπου του πολέμαε ν' ἀποκρύψῃ
 'Ποῦ τῆς πατρίδας τ' ὄνομα νὰ μουρμουρίσῃ ἀνθρώπου
 Μόλις ἐκόταε, τρέμοντας τ' αὐτιά τοῦ κατασκόπου
 'Εκεῖ, στὴν ὄψι τ' οὐρανοῦ, 'ς αὐτὸ τὸν τοῖχο ἀπάνου,
 Ψηφώντας 'λίγῃ τ' ἄμετρα κοπάδια τοῦ τυράννου,
 Δυνόμουν ἀφοβα νὰ 'πῶ, γερὰ νὰ ξεφωνήσω —

• Ἡ θὰ πεθάνω ἐλεύθερος, ἢ ἐλεύθερος θὰ ζήσω! •

Πῶς μοῦ φαινότον ὀκνηρὸ καὶ ἀνώφελο τὸ χέρι
 Γιὰ νὰ τραβήξῃ, ὡς ἔπρεπε, καὶ ἀφανισμό νὰ φέρῃ!
 Ἄχ! ἐποθοῦσα, βλέποντας τόσο ἐχθρικό τουφέκι,
 Τὸ μῖσος 'ποῦ μ' ἐφλόγιζε νὰ γένη ἀστροπελέκι!
 Σὲ τέτοια μέθῃ τῆς καρδιάς ἤθελε ὀμπρὸς πηδήσω,
 Ἄν ἓνας χεροδύναμος δὲ μ' ἄδραζε ἀπ' ὀπίσω
 Κ' ἦταν ὁ Ἠγούμενος, 'ποῦ ἐκεῖ νεκρὸς ἐπῆε νὰ πείσῃ,
 Γιὰ νὰ μὲ βγάλῃ, ὁ σπλαχνικός, ἀπὸ μία τέτοια θέσι.
 Τὸν εἶδαν οἱ θεόργιστοι, καὶ τ' ἄρματά τους ὅλοι
 Μὲ βία μεγάλη ἀδειάσανε. Τοῦ τόπου τούτου οἱ θόλοι
 Δὲν ἀντιβοῦῖσαν μονάχᾳ στὸ βρόντο ἀπὸ ταῖς σφαιραῖς,
 Ἄλλὰ βρῖσιαῖς γιομίσανε, βλαστήμιας καὶ φοβέρας.
 Μὲ τέτοια λόγια οἱ Δαίμονες θὰ ἐσκοῦξαν, τὴν ὥρα
 'Ποῦ τοῦ Θανάτου ὁ Νικητῆς ἐπῆε στὴ μαύρη χώρα
 Καὶ τότες ὀποῦ, φεύγοντας ἀπὸ μαυρίλα τόση,
 Τὸν ἀκλουθοῦσαν ἢ ψυχαῖς, 'ποῦ 'χεν ὁ Θεὸς λυτρώσει.

Σκοπὸς οὐράνιος ἔπρεπε τὸ τέλος του νὰ λάβῃ
 Γιὰ τοῦτο ἐκατεβήκαμε δίχως κάμμία μας βλάβῃ,
 Ἄν ὀμπροστά μας τὰ φτερά νὰ 'χαν ἀπλώσῃ τότες,
 Μὲς ἀπὸ τ' ἄστρα φτάνοντας, δύο τοῦ Θεοῦ στρατιώταις.

Συνήρθε ὡστόσο κάθε νοῦς, ὅπου τὸν εἶχε ἀρπάξει
 Τὸ τολμηρὸ μου ἀναίθασμα καὶ τοῦ Ἡγούμενου ἡ πράξι,
 Κ' οἱ ἀντρεῖοι παλληκαράδες μας, καθὼς ὀρμαίει τὸ βόλι,
 Ὅρμητικά χυθῆκανε σταῖς πολεμίστραις ὄλοι
 Ἄγκαλὰ κ' ἦταν λιγοσταῖς, τῶν τουφεκιῶν ὁ κρότος
 Καθόλου δὲν εἰσιγουνε. Τραβάει — κ' εὐθύς ὁ πρώτος
 Τῆ θέσιν, ὅπου εὐτύχησε νὰ πιάκη στὴν ὀρμή του,
 Παραχωράει τοῦ δεύτερου, καὶ ὁ δεύτερος τοῦ τρίτου.
 Ποσῶς δὲ στέκουν ἀνεργὰ τὰ χέρια τὰ γυναικεία
 Ἄντις ἀπ' ἀνθία, ὡς μία φορὰ, δίνουν αὐτοῦ φουσέκια,
 Ἐνῶ τὰ μάτια, ὅθ' ἔλεγεσ ἴπως ἡ ψυχὴ ἀνθολόγα
 Κάθε γλυκὸ της αἰσθημα, πολέμου ἀνάφτουν φλόγα.
 Φαίνεται ὁ Ἡγούμενος παντοῦ· μὲ πόδια φτερωμένα
 Σὲ κάθε μέρος χύνεται δὲν εἶναι σὲ κανένα
 Κ' ἐκεῖ ποῦ δίνει συμβουλαῖς κ' ἐκεῖ ποῦ θάρσος δίνει,
 Καὶ ὅσ' ἀμπρὸς τὸ γόνα του στὸ μετερίζι κλίνει.
 Μία τόση ἀπὸ τὸ πρόσωπο σοῦ δείχνει ἀταραξία,
 Ἦ ἔς καὶ κάνει, ὁ σεβαστὸς, τὴν ἀμωμὴ θυσία.

Οἱ Τοῦρκοι, ὅπ' ἄλλη δύναμι δὲ νοιώθουν, παρ' ἐκείνη
 Ποῦ ἕνας μεγάλος ἀριθμὸς καὶ στα σκουλήκια δίνει,
 Μὲ τὴ δική μας παίζοντας, χωρὶς νὰ μᾶς θωρῶνε,
 Λιανὸ μολύβι ἀδιάκοπο ψηλὰ ξεροβολῶνε
 Λιανὸ μολύβι, ἴπῃ μακρὰ νὰ πέση πάει καὶ μοιάζει
 Δαρμένο ἀπὸ τὸν ἀνεμο πυκνότατο χαλάζει.

Παύουν σὲ ἴλιγο οἱ κρότοι τους· ὅλα σιγῶν τὰ χίλια,
 Ὅπῃ τῆ κάκου ἐπέφτανε, μηλιόνια, καρυοφύλλια.
 Τί νὰ ναι! ἀμέτρητοι ῥωτῶν. — Ἄν ἤθελε ἡμπορέση
 Τὸ κρῦο τῆ φόβου μέσα μας καθόλου νὰ χωρέση,
 Μία τέτοια πέρα ἐγίνηκε σιγὴ ἀπὸ κάθε ἀντάρα,
 Ἦ θὰ προξέναε καὶ ἔς ἐμᾶς θανάσιμη τρομάρα.

Λειψανεμιά φαινότουνε, 'πῆ προμηνάει μεγάλη
 Στὸ πλοῖο, 'πῆ σχίζει τὰ νερά, φοιχτὴ θαλασσοζάλη·
 Γι' αὐτὸ ἐδῶ μέσα ὁ ναύκληρος τὸν οὐρανὸ ζετᾶζει,
 Καὶ ἀπὸ γυναικῆς καὶ παιδιὰ τὸ περιαὐλὶ ἀδειάζει.
 'Ακούεται ξάφνου μία φωνή, καὶ, μόλις ἀγροικιέται,
 Τὸ πρῶτο ἀστραποπέλεκο τῆ κανονιᾷ πετιέται,
 'Οπῆ χτυπάει κατάπυργα καὶ, δίχως νὰ περάσῃ,
 Χαλάστρα κάνει καὶ σεισμὸ στὸ μέρος 'πῆ 'χε φτάσει.
 Πλὴν ἄλλη σφαῖρα ὀλόγοργα τὴν πρώτη πάει καὶ σμίγει·
 'Απ' τὰ θεμέλια ὡς τὴν κορυφὴ τὸ μέρος ἴδιο ἀνοίγει,
 Καὶ, καθὼς ἤρρε ὀπίσω του πέντ' ἔξι ἄρματωμένους,
 'Εκεῖ σωρὸ τοὺς ἄφηκε νεκροὺς ἢ λαβωμένους.
 Πολλοὶ δικοὶ μας κατ' αὐτῆ πηδῶν, καὶ ἀκαρτεροῦνε
 Μὴν ὄθε ὁ πύργος ἔχασκε τ' ἄγρια σκυλιὰ διαβῶνε·
 Δὲν ἦταν ὁμως πέρασμα γιὰ ῥογιασμένο ἀσκέρι,
 'Πῆ στὰ νὰ ῥίξῃ ἀκλόυθουνε 'ς αὐτὸ καὶ 'ς ἄλλα μέρη.
 "Ἐτρεχαν αἵματα πολλὰ μὲς τ' ἄγιο μοναστηρι,
 'Αλλὰ μακρὰ κ' οἱ βάρβαροι δὲν εἶχαν πανηγύρι·
 Μὲ ὀργὴ παραπατούσανε σὲ πορφυρένιαις γλύστραις,
 Τὶ νέαις αὐτοὶ μᾶς ἀνοιξαν τρογύρου πολεμίστραις.
 'Εκορυφώθη τέτοια ὀργή, χωρὶς ν' ἀποτυφλώσῃ,
 Καθὼς καὶ τ' ἄλλα πνεύματα, τῆ Μουσταφᾶ τῆ γνῶσι,
 'Πῆ σκούζει τὴν αὐλόθυρα γοργὰ νὰ ῥίξουν κάτου,
 Μόνον ἐκεῖ τὰ στόματα γυρνῶντας τῆ θανάτου.
 'Εκεῖ 'πῆ κάθε σύνεργο ξολοθρεμμῆ κινῶσε,
 Κ' ἡ γῆ ὄχ τὸ βάρος ἔτρεμε καὶ ἀπὸ βαθυὰ βογγᾶσε,
 'Αζάλιστος ὁ Γαβριὴλ στὴ ζάλη τέτοιου κρότου,
 Μαζώνει αὐτοὺς, 'πῆ γνῶριζαν τὸ μέγα μυστικὸ του,
 Καὶ, 'σὰ μᾶς εἶδε ἀνάμερα, στοὺς ἄλλους, 'πῆ συφταίνει
 Καὶ κράζει ὀλέθε γύρω του, τὰ λόγια τῆτα κραίνει —

«Σκορπήστε, ἀδελφία, στὰ κελιά! Παιδιά, γυναῖκες, γέροι
 Ἐκεῖ βοήθεια καρτερῶν ἀπ' τὸ γενναῖο σας χέρον
 Πλὴν ὅσο ἐμεῖς τὸ χεῖμαρρό τῆ ἐχθρῆ θῆ νὰ βαστῆμε
 Ξεμακρυσμένον ἀπὸ σᾶς, κ' ἐδῶ θὰ πολεμῆμε,
 Μὴ τῆ φωνῆ κἀνένας σας ἀκούσῃ τῆς ψυχῆς του
 Καὶ ῥίξῃ βόλι ἀπὸ ψηλά, γιὰ τ' ὄνομα τῆ Ὑψίστου!
 Ἄλλὰ νὰ φύγῃ κάμετε κρυφὰ ὄχ τ' ὀπίσω μέρος
 Κάθε γυναῖκα καὶ παιδί καὶ ἀσθενησμένος γέρος,
 Καὶ βγῆτε σύγκαιρα καὶ σεῖς, γιὰ μάχῃ ἐτοιμασμένοι,
 Ἄν, τῆ φυγῆ σας βλέποντας, χουμήσουν οἱ ὀργισμένοι!»

Τῆ κάκου αὐτοὶ παρακαλῶν, τῆ κάκου γονατίζων
 Θαυρεῖς ἔπε τὸν ἀπόκρυφο σκοπὸ του ξεχωρίζουν,
 Κ' οἱ μεγαλόψυχοι γι' αὐτὸ ἴσά διακονίᾳ γυρεύουν
 Τὴν ἴδια τύχῃ ναῦρουνε, ἔπε κᾶπως προμαντεύουν.
 Τῆ κάκου κλαῖνε ἀσάλευτος ὁ Εὐλογημένος μνήσκει,
 Καὶ τόση δύναμι φωνῆς καὶ τέτοια λόγια βρῖσκει,
 Ἦν ἐδῶθε φεύγουν ὅλοι τους, θλιμμένοι, ἀγάλια ἄγاليا,
 Μὲ ταπεινὰ ματόφυλλα καὶ μὲ σκυφτὰ κεφάλια,

Ποτὲ σὲ ἀνθρώπου μέτωπο μὲ δάφνη στολισμένο,
 Τῆς Δόξας δὲν ἐφάνηκε τὸ φῶς περιχυμένο,
 Ἦσαν εἰς αὐτὰ, ποῦ γέρονε τοῦ πόνου ἀπὸ τὸ βᾶρος,
 Γιατὶ δὲν τὰ στεφάνωνε μίαν ὥρα πρῶτα ὁ Χάρος!

Μόλις ὁ Ἠγούμενος μακρυνὰ τοὺς εἶχε προδοθήσει, —
 Τρεχάτε! — φώναξε κ' ἐδῶ, χωρὶς ν' ἀργοπορήσῃ,
 Κοντὰ, κοντὰ μᾶς ἔστησε στὸ ἀθάνατο κελλί του,
 Τοῦ Τούρκου ν' ἀποκρούσωμε τὴν πρώτη ὀρμὴ μαζῆ του.
 Καὶ μὴ δὲν ἦτανε καιρός; — Ἡ Κόλασι βροντοῦσε
 Στὴ θύρα τῆς Παράδεισος. Πότε βαρυνὰ χτυποῦσε
 Τὰ μαρμαρόχτιστα πλευρὰ, καὶ πότε πέρα πέρα,
 Τρυπῶντας τὰ θυρόφυλλα, μὲ ὀρμὴ πετοῦσε ἡ σφαῖρα,

Ἰοῦ ἐνῶ τὸ δεύτερο φραγμὸ πάει τῆς λιθιάς καὶ δέρνει,
Μακρὰ πολὺ τὰ χῶματα καὶ τὰ κοντράκια σπέρνει.

Ἐτρεμαν ὄλα μοναχὰ, στὴ γενικὴν ἀντάρα,

Ἐδῶ ἢ ψυχαῖς ἀπόμνησκαν δίχως κάμμια τρομάρα,

Ὡς ταξειδιάρικα πουλιὰ, σὲ βράχο καθισμένα,

Ἰοῦ δὲ φοβοῦνται, ἀν ἀγροικοῦν τὰ κύματα ὀργισμένα,

Τὶ ξέφουν Ἰοῦ ἢ φτεροῦγες τους γοργὰ θὲ νὰ τὰ φέρη

Ὅπου εἶν ἢ γῆ ἀνθοστολίστη καὶ γλυκοπνέει τ' ἀέρι.

Ἡ θύρα ὥσπῳσσο ἐκόντενε στὴ γῆ νὰ πάη κομματία,

Κ' εἶχαμε πάντα κατ' αὐτοῦ γυρμένα ἐμεῖς τὰ μάτια,

Ἰοῦ δὲ σπαρνοῦσαν βλέφαρο, καὶ ἀπὸ τὸ φῶς τους μία,

Μία μόνη ἐσπιθοβόλουνε μεγάλη ἐπιθυμία

Νὰ πέση ὀλόβολη μὲ μιάς· γιουροῦσι ἐδῶ νὰ γένη

Γιὰ μία στιγμή τὴν ὄψι μας νὰ ἰδοῦν οἱ ἀφορεσμένοι,

Καὶ πληθὺς τούρκικα κόρμια, πρὶν γένουν ἄλλα στάχτη,

Στὸ διάβα Ἰοῦ θ' ἀνοίξουνε μία νέα νὰ κάμουν φράχτη.

Ξακούετ' ὁ πόθος μας. Ἰδοῦ! πυροβολοῦν ἀκόμα

Τοῦ ἀφανισμοῦ τὰ σύννεργα, καὶ, ὡς λαθωμένο σῶμα,

Ξεγέρνει ἀντάμα τὸ δεξιὸ μὲ τ' ἄλλο παραστάρι,

Καὶ χάμου τῆς αὐλόθυρας βροντάει τ' ἀπομεινάρι!

Μεγάλο σκούξιμο χαρᾶς, γιὰ τέτοια νέα χαλάστρα,

Τοῦ Ἀγὰρ τὰ τέκνα ἐσύρανε, κ' ἤθελε φτάκει ὡς τ' ἄστρα,

Ἀνίσως καὶ τὴν ἀναντρη κραυγὴ τῆς βαρβαρότης

Δὲν εἶχε ἢ Κόλασι δεχτῆ, ἵσα γέννημα δικό της.

Στιγμὴ κάμμια δὲν ἄργησε τ' ἀσκέρι ὀμπρὸς νὰ τρέξη

Κατὰ τὸ ξέφραγο τὸ αὐλῆς· ἀλλὰ, προτοῦ πέντ' ἔξη

Στὸ δρόμο Ἰοῦ μᾶς χῶριζε πέντ' ἔξη ὀργυιαῖς νὰ κάμη,

Ὡς παγωμένο ἐστάθηκε μακρὸπλατο ποτάμι

Τὶ ἐδῶθε μέσα μία φωνὴ δὲν ἔφτακε ν' ἀκούση

Ἐχθρὸς δὲν ἀντιβάδιαζε τ' ὀρητικὸ γιουροῦσι,

Ἐτραγουδοῦσαν, ἔσκουζαν, ἐπροξενοῦσαν φρίκη . . .

Ποτέ τους ἐνδοξότερη νὰ μὴ γνωρίσουν νίκη !

Στὰ παραιθῦρια ὡστόσο ἐμεῖς γονατιστὰ βαλμένοι,
Κατὰ τ' ἀσκέρι τῶν ἐχθρῶν, ὅπ' ὅσο πάει πληθαίνει,
Πυκνὸ μολύδι ἐρήχναμε σὲ ἀγνώριστο σημάδι,
Τραγοῦδια κάνοντας πολλὰ ν' ἀποσωθοῦν στὸν Ἄδη.

Δὲν εἶχεν ὁμως δύναμι καὶ τὸ συχνό μας βόλι

Νὰ κραῖξη γύρωθεν ἐδῶ τὴν προσοχὴ τους ὅλη,

Ἀνίσως πρὶν ὁ Ἠγούμενος ἀπὸ 'να παραιθῦρι

Ὀλόρθος δὲν ἐπρόβαινε λόγια ὡς αὐτὰ νὰ σύρη —

«Ζυγῶστε, ἂν ἔχετε καρδιά! Σᾶς εἶπε ἀλήθεια ἡ φήμη

Ἵπως μαζωμένο βρίσκεται χρυσάφι ἐδῶ καὶ ἀσῆμι·

Ἄλλ' εἶμαι φύλακας ἐγὼ στὸ ἀμέτρητο λογάρι,

Μήτε, ὅσο ζῶ, σκυλότουρκοι, κάνεις θὰ μοῦ τὸ πάρη!»

Μὲ μιᾶς πετοῦν ἀνάερα βόλια ἐχθρικά περίσσα,

Τι τοὺς ἀπίστους ἀναψε μία τέτοια ὄργη καὶ λύσσα,

Ἵπου, γιὰ νὰ πνίξουνε γοργὰ ταῖς μισηταῖς φοβέrais,

Θαῖνῶν ἕως καὶ τὰ μάτια τους ἦθε τὰ κάμουν σφαιραῖς.

Ἄλλ' οἱ ὀργισμένοι βλέποντας Ἵπου ὀμπρὸς τοὺς πλειὰ δὲν ἔχουν

Τέτοιο κυνῆγι ποθητὸ, κατὰ τὴ θύρα τρέχουν

Δὲς καὶ ταραῖζει μία ψυχὴ τ' ἀπειρου ἐχθροῦ τὰ μέλη·

Σωρὸ ἀπὸ σφήκες ἰμοιάζουνε, Ἵπου ὀρμοῦν 'ς ἓνα κυψέλι.

Τοῦ κάκου σβουοῦνται γιὰ πολλοὺς τοῦ θείου φωτὸς ἡ ἀχτίνες,

Τι τρέχουν ἄλλοι καὶ χτυποῦν μὲ πέτραις καὶ μ' ἀξίνας,

Καὶ πάντα σκούζουν, ἀπὸ ἀφρὸ γιομίζοντας τὰ χεῖλη —

«Γιὰ ἴλιγο ἀκόμα κρύβεσαι, γκριαοῦρ Χατζῆ-Γαβρίλη!»

Σὲ τόση ἀντράλα ταραχῆς ἀκούω 'σάν τ' ὄνομά μου

Στρανώω, καταπῶς ἤμουνα γονατισμένος χάμου,

Καὶ τὸν Ἠγούμενο θωρῶ! — Δαυλὶ ἀναμμένο ἐκράτει,

Ἵπου τόσο δὲν ξεσπίθιζε 'σάν τοῦ γενναίου τὸ μάτι,

Κ' ἐφρανταζότουν 'πού ἡ σιωπή, 'σάν ἓνα ξένο πλάσμα,
 Τρόμο θανάτου ἐσκόρπουε τοῦ πύργου ἀπὸ τὸ χάσμα.
 Πλὴν κάθε φόβου δισταγμὸ ξάφνου ὁ θυμὸς νικάει,
 Καὶ γνέφι αἱματοχρώματο στὰ μάτια τους περνάει
 Ξαναπηδοῦν ζυγόνουνε τὰ βόλια μας σφυρίζουν
 Στὴν ἀνεπάντεχη φωτιά χλωμοὶ καὶ κρόοι ποδίζουν,
 'Ενῶ στὰ ῥέπια ἐκεῖ τῆς γῆς τ' ἀπόσυρτό τους ῥέμμα
 'Αφίνει τετραπάνωτα νεκρὰ κουφάρια κ' αἷμα
 'Ὡς ἄγριο κῦμα φουσκωτὸ, 'πού σκάει στὸ περιγιάλι,
 Μ' ἓνα γοργὸ ξανάρεμμα τραβιέται ὀπίσω πάλι,
 Στὸν ἄμμο ἀπάνου τοῦ γιαλοῦ, στὴν ξέρα, στὰ χαλίκια
 Πολὺν ἀφρὸ ἀπαρηάζοντας καὶ σωριασμένα φύκια.

Στέκουν γιὰ 'λίγο, ἀλλὰ μὲ μιᾶς τῆ χύσι ξαναδίνουν,
 Καὶ πάλε, ἀπομακραίνοντας, θροφή κοράκου ἀφίνουν
 Πρὶν ὅμως ἔβγη ὁ λογισμὸς τοῦ φόβου ἀπὸ τῆ ζάλη,
 Καὶ νὰ μετρήσουν φτάκουνε μία τόσο ἀνόμοια πάλι,
 'Ὁ ἄσσοφόρος ἀρχηγὸς οὔτε στιγμή δὲ χάνει,
 'Αλλὰ στὸ διάπλατο κελλὶ νὰ ὀρμήσωμε μᾶς κάνει,
 Καὶ, 'σάν ἀπ' ὄλους ἔρημος ὁ τόπος παραιτιέται,
 Στερνὸς ἐκεῖθε φεύγει αὐτὸς, κ' ἡ θύρα ὀπίσω κλειέται.

'Ακόμα 'λίγο ἂν ἄργουνε, δυνότουν ἡ γενναία
 Θεοτική του ἀπόφασι νὰ μείνη στείρα ἰδέα
 Γιατὶ δὲν εἶχαμε καλὰ μὲς τὸ κελλί του φτάσει,
 'Ὅπου μ' ὀρμὴ ἀχαλίνωτη, στ' ἄγριου θυμοῦ τῆ βράσι,
 'Αδρασκελῶντας τὰ κορμιὰ καὶ ὄσ' ἄρματα εἶχαν σπείρει,
 Πελάγωσαν οἱ ἀκάθαρτοι τ' ἄγνό μας μοναστήρι.

'Ὡ! σὲ ποῖο κάστρο ἀπάτητο, 'πού ξάφνου ἐπαραδόθη,
 Τέτοια χαρμόσυνη κραυγὴ στ' ἀέρι ἀνασηκώθη,
 'Σάν ταῖς μεγάλαις χλαλοαῖς, ὅπου ξεράσαν τότες
 'Απὸ τὰ αἰσχροὰ λαρύγγια τους οἱ βάρβαροι στρατιώταις!

Γιατί τὸν εὗρηκε πικρὸ, φαρμακωμένο βόλι
 Καὶ ἀπὸ τὴν ὄψι του ἡ ζωὴ 'ς ἐκεῖνο ἐπῆγεν ὄλη.
 Χλωμὸς, χλωμὸς ἐτρέκλιζε, κ' ἤθελε πέσει κάτω,
 Ἀνίσως καὶ δὲν ἔτρεχα 'σὰν ἀστραπὴ κοντὰ του
 Τὸν ἀνασήκωσα, κ' εὐθὺς τὸν ὦμο αὐτὸς μου ἀδράχτει
 Καὶ, δείχνοντας τὸν ἀνοιχτὸ τοῦ πάτου καταδύραχτη, —
 «Προτοῦ, μου λέει, στὸ σῶμα μου ν' ἀδειάσῃ κάθε φλέβα,
 Βόηθα τ' ἀδύνατο πλευρὸ· μαζῆ μου ἐκεῖ καταίθα.»

Μὲς τὸ χαμοῖ 'σὰν ἔφτασα, καὶ, ὡς μου 'χε παραγγεῖλει
 Τ' ἄγιο κορμί του ἀπόθωκα σὲ μαρμαρένια στήλη,
 Ἐμεινα ἀκίνητος, βουβός· μὲ μία μεγάλη φρίκη
 Ἄργα τὰ μάτια ἐγύρισά στή μαύρην ἀποθήκη.
 Ἄχ! μ' ἐπλακῶνανε βαρῦνὰ τοῦ τόπου τὰ σκοτάδια,
 Καὶ ὁ νοῦς μου ἀποχαιρέτουνε πέλαο, βουνά, λαγκάδια
 Ὅλα τὰ ἐλεύθερα πούλιά στ' ἀέρι σκορπισμένα,
 Ταῖς αὖραις ὄλαις τ' οὐρανοῦ, τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, κ' ἐσένα!
 Για μία στιγμή, 'πού διάβηκε 'σὰν ἀστραπῆς ἀχτίδα,
 Τὰ χρυσομένα ὄνειρατα τῆς εὐτυχίας μας εἶδα,
 Καὶ νὰ προφέρω ἤμουν σιμὰ, στοῦ νοῦ μου τὴν ἀντάρα,
 Γι' αὐτοὺς 'πού μου τὰ σβύνανε μία τρομερὴ κατάρρα.
 Πλὴν στὸν Ἠγούμενο μὲ μιᾶς γυρίζοντας τὸ βλέμμα
 Ἐκεῖ 'πού ὀρθὸς βασιτότουνε κ' ἦταν γιομάτος αἶμα,
 Ἐκεῖ 'πού ὡς Μάρτυρας ψηλὰ κατὰ τὰ θεῖα λημέρια
 Τὸ λογισμό του ἀσήκωνε, τὰ μάτια καὶ τὰ χέρια, —
 Τὴ γῆ ξαστόχησα γοργὰ καὶ κάθε της ἀγῶνα,
 Μὲ συντριβὴ λυγίζοντας, ὁ ἁμαρτωλὸς, τὸ γόνα.

Στὸ θεῖο, χλωμὸ του πρόσωπο δίχως νὰ πνέω τηροῦσα,
 Κ' ἐνῶ στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τὸν οὐρανὸ ἀγροικοῦσα,
 Χουμοῦν ἀπάνου οἱ δαίμονες τὰ πάντα πλημμυρίζουν
 Σφαγὴ ἀρχινοῦν ἀλύπητη, καὶ 'σὰ θεριά μουγγρίζουν.

ὦ! δὲν τοὺς ἄκουσα πολὺ! — Τὸ εὐλογημένο χέρι
 Στὴν κεφαλὴ μου ὁ Σεβαστὸς δὲν ἄργησε νὰ φέρῃ,
 Καί, 'σὰ μ' εὐχήθη, τ' ἄλλο του, 'πού τὸ δαυλὶ φουχτόνει,
 Στὴ μαύρη εὐθὺς κατέβηκε θανατηφόρα σκόνι.

Σύγγεφο μέγα, φλογερὸ καὶ ἀπὸ βρονταῖς γιομάτο
 Σὲ ἀνοιγοσφάλισμα ὀφθαλμοῦ μᾶς ἄρπαξε ἀπὸ κάτω,
 Κ' ἐδῶ γοργὰ ξανάπεσε κάθε ζεστό λιθάρι,
 Ὅπου μ' ἐμάγ τὸ σκάσιμο τοῦ λαγοῦμιου εἶχε πάρει.
 Ἄλλὰ βαθυὰ, πολὺ βαθυὰ, μὲ τὴν ὀρμὴ τὴν ἴδια,
 Μαύραις τῶν Τούρκων ἢ ψυχαῖς, ὡσὰν τ' ἀποκαΐδια,
 Ὅσ' ἄγριο σκοτάδι ἀκούσαμε νὰ βυθιστοῦν, καὶ ἀκόμα
 Θουμοῦ βλαστήμιας εἶχανε στὸ κολασμένο στόμα.

'Σὰν ἡ φωτιὰ, 'πού μέσα της μᾶς εἶχε ξάφνου ἀρπάξει,
 Γύρω ἐλαγάρισε ἀπ' αὐτοὺς, τὰ ψήλου ἐπῆε ν' ἀράξῃ,
 Κ' ἐκεῖ, καταπῶς ἀνοιξαν ὅλα τὰ οὐράνια βάθη,
 Μὲ βία στὴ μάννα τοῦ φωτὸς μᾶς ἐρύξιε κ' ἐχάθη!

Πῶς, Εὐδοκία μου, νὰ σοῦ 'πῶ τί μὲ τοὺς ἄλλους εἶδα
 Στὴ νέα 'πού μᾶς ἐδέχτηκε παντοτεινὴ Πατρίδα;
 Δὲν ἔχεις χρεῖα τ' ἀπόκρυφα τοῦ Κόσμου νὰ γνωρίσης,
 Ὅπου σὲ ἴλιγο ἀθάνατη κ' ἐσὺ θὰ κατοικήσης.
 Τί τρέμεις; — Ἄν ἡ δάφνη μου τόσο δειλὴ σὲ κἀνῃ,
 Θὰ βγάλω ἀπὸ τὸ μέτωπο τῆς δόξας τὸ στεφάνι.
 Πόσο εἶν' αὐτὸ λαμπρότερο, 'πού τὰ πολλὰ σου πάθια
 Γύρω στὰ ὀλόχρυσα μαλλιά σοῦ ἐπλέξαν ἀπὸ ἀγκάθια!
 Καὶ ἀκόμα πάσχεις, ἡ φτωχή! Τὸ βλέπω — ἀπάνου κάτω
 Ὅσ' ἀν κῦμα πάει τὸ στῆθος σου μὲ λεχασμὸ θανάτου
 Ἄγκαλὰ πνεῦμα ἐγὼ γυμνὸ, τὴ λαῦρα σου ἀγροικᾶω,
 Σπαρνῶ μ' ἐσένα ὀλόβολος, μ' ἐσὲ ψυχομαχᾶω
 Μήτε βαραίνω, ἀγάπη μου, σὲ τέτοια ἀγωνία,
 Μ' αὐτὸ τὸ δύστυχο κορμὶ, 'πού τοῦ κακοῦ εἶν' αἰτία.

Χίλια γλυκὰ φιλήματα θὰ σκύψω νὰ τοῦ δώσω,
Καὶ θὰ τὸ κλάψω ὅσα θνητός· τ' ἀγάπOUNA ἐγὼ τόσο!
Ἄχ! ὅταν πέση καταγῆς ἀναίσθητο καὶ κρῦο,
Μαζῆ, ὅταν ἀπὸ μέσα του, ψυχαῖς θὰ φύγουν δύο!
Γιὰ ἕλιγο ἀκόμα, κ' ὁ Θεὸς ἀπάνου θὰ μᾶς κραῖξη.
Τ' ἀστέρια, ἰδὲς, ἀχνίζουνε, κοντεύει νὰ χαράξη!
Τί κλαῖς; Γιατὶ τὰ μάτια σου πέρα καρφόνεις πέρα;
Ἄχ! τῆ φωλιά σου ἀγνάντεπες, λευκή μου περιστέρα!
Ἐκεῖ χαραῖς καὶ βάσανα δεμένη τὴν καρδιά σου
Ἐχουν μὲ μάγια δυνατά! Μὴ θλίβεσαι ἀφοκράσου!
Τί θεὸ νὰ ἰδῆς ἀνέλπιστα μὲς τὴν αἰώνια χώρα
Κρυφὸ τὸ βάσταα· νὰ σ' τὸ πῶ σὺ μ' ἀναγκάζεις τώρα
Γοργότερα τὸ πνεῦμα σου τοῦτο ψηλὰ θὰ γύρη
Καὶ θὰ γλυκάνη τὸ στερνὸ τῆς θλίψης σου ποτῆρι.
Ἄκου, Εὐδοκιά! — Ὅταν ἔπαψαν στὸ οὐράνιο περιγιάλ
Τοῦ φτάσιμού μας ἢ χαραῖς — ὦϊμέ! — τὰ μύρια κάλλη,
Ἐποῦ μ' ἕνα βλέμμα ἐξάνοιξα τρογύρου σκορπισμένα,
Χλωμὰ καὶ κρῦα μου φάνηκαν, θυμούμενος ἐσένα.
Ἐπῆρα δρόμο μακρυνό. Ὅταν πότε θὰ σὲ φέρη
Στὴν ἀγκαλιά μου ὁ Θάνατος ἕωτοῦσα κάθε ἀστέρι,
Καὶ ὀμπρὸς ἀπέρναα κ' ἔκανα σὲ Ἀνατολή καὶ Δύσι
Τὸ ἀγαπητό σου τ' ὄνομα γλυκὰ νὰ ἠχολογήση.
Σὲ πλάγι οὐράνιο, Ἐποῦ ψυχὴ δὲν ἦτανε κάμμια,
Ὀλιμμένος χάμου ἐκάθισα. Στὴ μοναξιά τῆ θεία
Τὰ πρῶτα τῆς ἀγάπης μας εὐτυχισμένα χρόνια
Μοῦ φτερουγιάζανε ὀμπροστά, ὅταν τόσα χελιδνία.
Στὰ μέρη, Ἐποῦ ἔχαν μᾶς ἰδεῖ τόσαις φοραῖς ἀντάμα,
Ὁ νοῦς μου ξαναγύριζε, κ' ἰδὲς θαναμάσιο πρᾶμμα!
Ὅ,τι θωροῦσε ὁ λογισμὸς ἔπαιρνε σῶμα ὀμπρὸς μου,
Ὅποῦ δὲν εἶναι πρόσκαιρο, ὅταν τ' ἄλλα ἐδῶ τοῦ κόσμου.

Τ' ἄχαρο σπίτι 'ποῦ κυττᾶς, ἡ αὐλή του, τὸ κηπάρι,
 Κάθε του δέντρο φουντωτὸ, κάθε λιανὸ βλαστάρι,
 Ὅσα λουλούδια εἶχαμε 'κεῖ τὸ Μάϊ καὶ τὸν Ἀπρίλι,
 Ὁ κρίνος, τὸ τραντάφυλλο, τὸ ταπεινὸ γιοφύλλι, —
 Ἐβγήκαν ὅλα, καὶ 'ς αὐτὰ, 'ποῦ ὀμπρός μου ξαναζούσαν,
 Οἱ ἀγγέλοι, 'σὰν τ' ἀηθόνια μας, κρυμμένοι ἐκηλαϊδοῦσαν.

Πῶς ἀναγάλλιασα νὰ ἰδῶ τ' ἀγαπημένα μέρη,
 Στὸν οὐρανὸ πῆς τέχνης του μόνον ἐκεῖνος ξέρει,
 Ἐποῦ ὠραῖο νὰ δώκη εὐτύχησε στὰ ὀνειρατά του σῶμα
 Μὲ στίχον ἢ μὲ μάρμαρο, μ' ἦχο ἁρμονίας ἢ χρῶμα.

"ὦ! πᾶμε, ἀγάπη μου γλυκειά! πᾶμε ὁ καιρὸς μᾶς βιάζει!
 Δὲν εἶναι χόρτο ἢ λούλουδο 'ποῦ ἐκεῖ νὰ μὴ σὲ κρᾶζῃ
 Ἐκεῖ ἀπὸ χρόνια ἢ μάννα σου καὶ ὁ δοξαστὸς σου κύρης
 Τῇ θεῖα φτεροῦγα τῆς ψυχῆς ἀκαρτεροῦν νὰ γύρης.
 Πᾶμε! ὁ καλὸς Ἠγούμενος, οἱ Κρητικοὶ μας ὅλοι
 Θὰ ἰδῆς 'ποῦ θὰ ὀρχωνται συχνὰ στ' ὠραῖο σου περιβόλι
 Καὶ θ' ἀγροικήσης ἀπ' αὐτοὺς, 'ποῦ γύρω μαζωμένοι
 Στῇ γλωρρασιᾷ θὰ κάθωνται, τί μάχαις ἔχουν γένει,
 Καὶ πόσα ἐδάψαν αἵματα κάθε βουνὸ τῆς Κρήτης,
 Πρὶν σκύψη πάλε στὸ ζυγὸ τὴν ἔρμη κεφαλή της!
 Ἐδῶ τὰ λόγια τους θὰ ἤχοῦν. — Ἄν ἡ σκλαβιά ἠμπορέσῃ
 Ἐσ' αὐτοὺς, ὁποῦ στὰ βάρβαρα δεσμά της ἔχουν πέσει,
 Τέτοιου πολέμου δοξαστοῦ τῇ μνήμῃ νὰ ψυχράνη,
 Ὁ μυστικὸς ἀντίπαλος ἀπὸ ψηλὰ θὰ φτάνη,
 Καὶ στοὺς θλιμμένους ἀδελφοὺς, ὁποῦ μὲ τόσο βᾶρος
 Ἡ ὀργὴ τῆς τύχης ἔπεσε, θὰ δίνῃ οὐράνιο θάρσος.
 Καὶ σὺ, ἀκριβὴ μου, γέροντας κάμμια φορὰ τὰ μάτια
 Μὲς τὰ καλύβια τὰ φτωχὰ, μὲς τ' ἀκληρα παλάτια,
 Ἄν ἰδῆς φίδι ἀπελπισιᾶς νὰ κάμῃ αὐτοῦ κονάκι,
 Στὰ φυλλοκάρδια χύνοντας θανατερὸ φαριμάκι,

ὦ! κόψε λούλουδα πολλά, μᾶσε βοτάνια πλήθια
 Καὶ τῆ δροσιά τους ῥάντισε στ' ἀπελπισμένα στήθια!
 Μία στάλα νά'χα μοναχὴ γιὰ τὰ δικά σου, τώρα
 'Ποῦ μὲ τὸ Χάρο πολεμοῦν! . . . Σήκω, Εὐδοκιάμου, εἰν' ὦρα!»

Ἐκλινε ἡ κόρη τὸ κορμὶ, καὶ ἔδρα της τὰ κάλλη
 Ἡ ἀθύα ψυχὴ πετάχτηκε στοῦ Μάνθου τὴν ἀγκάλη
 Μόνον ἡ ἀσώματη θωριὰ φαινότου ζαλισμένη,
 Ἐὖν ὁ τυφλὸς, 'ποῦ ἀνέλπιστα τὸ φῶς του ἀναλαβαίνει.
 Μὲς τὴν πλεξίδα, 'ποῦ στὴ γῆ δὲν ἔχει βέβαια ταῖρι,
 Ὁ νέος τὸν κρίνο ἐκάρφωσε, 'ποῦ βάστουνε στὸ χέρι,
 Στερνὰ κ' οἱ δύο γονάτισαν γιὰ ν' ἀσπαστοῦν τὸ σῶμα,
 'Ποῦ ἀναπαυότουνε γλυκὰ στὸ εὐλογημένο χῶμα.

Μὲ μιᾶς ἐκεῖ ἀνυπόμονα πολλαῖς ὠραίας παρθέναις,
 'Ποῦ ἀπὸ τὸν πόνο ἐτήχτηκαν, ἡ ἐπέσαν σκοτωμέναις,
 Γι' αὐτὴν, ὅπ' ἀργεῖε νὰ φανῆ στὰ οὐρανεῖα λημέρια,
 Φεγγολοῦντας χύθησαν, ὡς ῥοβολοῦν τ' ἀστέρια
 Καὶ ἄν ἐπάτησαν τὴ γῆ δίχως ν' ἀφήκουν χνάρι,
 Κ' ἐκεῖνο ἐκαμαρῶσανε τὸ ἐρωτικὸ ζευγάρι,
 Στὸ νέο 'ποῦ 'πρόσμενε ὁ Θεὸς ἀγνότατο ἀγγελοῦδι,
 Πρὸ τοῦ νὰ φέγουν, εἶπανε τὸ ἀκόλουθο τραγοῦδι.

«Νυφοῦλα, 'ποῦ μᾶς ἔρχεσαι μὲ μάτια δακρυσμένα,
 Κάμε καρδιά! στὴ χώρα μας εἶναι τὰ δάκρυα ξένα
 Ἐχυσες ἄμετρα, καὶ αὐτὰ νὰ γένουν ἐτοιμάσου
 Μαργαριτάρια κάτασπρα γιὰ τὰ χρυσὰ μαλλιὰ σου.

Ἐδῶ, καθὼς τὴν Ἄνοιξι γυρνᾷ τὸ χελιδόνι,
Θὰ ξανάγυρῆς, ποθητῆ, καὶ δὲ θὲ νὰ ᾿σαι μόνη·
Παιδιὰ, γυναῖκες, γέροντες, ἀγῶρια θὰ γυρίσουν,
Τραγούδια ἐλεύθερα νὰ ᾿ποῦν καὶ νέο χορὸ νὰ στήσουν.
Ναί τῆ βουνῆ σου δλόχαρη θὰ καταιβῆς τὸ πλάϊ,
᾿Σα νόφη ὠραία, ᾿ποῦ ταῖς ὀχτῶ στὰ γονικά της πᾶει,
Μόλις χυθῆ, διαβαίνοντας αἵματερό ποτάμι,
Στὴν Κρήτη τὰ πιστρόφια της κ' ἡ Ἐλευθεριά νὰ κάμη.

